

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Vít Havrda

Správa podstaty při řešení úpadku konkursem

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 5. 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Liberci dne 27. 5. 2015

Vít Havrda

Tímto bych rád poděkoval JUDr. Petru Smolíkovi, Ph.D. za odborné vedení při psaní této diplomové práce a za jeho podnětné připomínky a rady. Dále bych rád poděkoval své rodině, která mě podporovala nejen při psaní diplomové práce, ale i během celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1. CONCURSUS CREDITORUM	2
2. ZAHÁJENÍ INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ.....	3
3.2. Prohlášení úpadku	5
3.3. Insolvenční správce a jeho jmenování	6
4. PROHLÁŠENÍ KONKURSU A JEHO ÚČINKY	10
4.1. Přechod práv.....	11
4.2. Zánik jednostranných úkonů dlužníka	13
4.3. Vliv konkursu na probíhající řízení.....	15
5. ZJIŠŤOVÁNÍ MAJETKOVÉ PODSTATY	16
5.1. Rozsah majetkové podstaty	17
5.2. Incidenční spory	19
5.2.1. Spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek.....	20
5.2.2. Spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty ..	22
5.2.3. Spory na základě odpůrcí žaloby	23
5.3. Obsah majetkové podstaty	25
5.4. Součinnost dlužníka.....	28
5.5. Součinnost orgánů veřejné správy	29
5.6. Soupis majetkové podstaty	31
6. VÝKON DISPOZIČNÍHO OPRAVNĚNÍ.....	34
6.1. Smlouvy o vzájemném plnění	37
6.2. Smlouva o výpůjčce	39
6.3. Smlouva o nájmu a pachtu	41
6.4. Provoz obchodního závodu	43
6.5. Majetek zajištěných věřitelů	45
6.6. Společné jmění manželů	47
6.7. Odpovědnost insolvenčního správce.....	48
7. ZPENĚŽOVÁNÍ MAJETKOVÉ PODSTATY.....	51
7.1. Veřejná dražba.....	52
7.2. Prodej movitých a nemovitých věcí	54
7.3. Prodej mimo dražbu	54
7.4. Omezený okruh osob při nabývání majetku a účinky zpeněžení	57

7.5. Nakládání s výtěžkem a konečná zpráva	58
7.6. Odměna insolvenčního správce.....	61
8. ZRUŠENÍ KONKURSU	62
9. ZÁVĚR	64
Seznam použité literatury:	67
Resumé.....	71

ÚVOD

Insolvenční právo, jakožto soubor právních norem upravující zvláštní druh civilního procesu – insolvenční řízení, se stává postupem času stále důležitějším a viditelnějším ve světě moderního práva. S rozvojem volného trhu v rámci Evropy i celého světa a v souvislosti s relativně jednoduchou českou právní úpravou založení a následného provozu podnikatelské činnosti tak dochází častěji i k situacím, kdy je třeba řešit úpadek osob, které se v této sféře pohybují. Na právních předpisech pak je, aby procesu řešení úpadku daly celkový rámec a pravidla, podle kterých bude možné nastalou situaci vyřešit ku prospěchu věřitelů za současného šetření práv dlužníka.

Správa podstaty patří ke stěžejním činnostem v rámci konkursu i celého insolvenčního řízení a je třeba této činnosti věnovat dostatečnou pozornost. Na jejím řádném výkonu totiž spočívá úspěch celého řízení ve formě uspokojení věřitelů. Zvláštní postavení pak má v takovém řízení insolvenční správce, kterému správa podstaty v konkursu přísluší.

Rád bych v této práci upozornil i na změny, které přinesla revizní novela, která nabyla účinnosti 1. 1. 2014 a přinesla dost podstatných změn, které dle mého soudu ne vždy vyřešily problémy, se kterými se praxe potýkala před ní. Samozřejmě nechci zároveň opomenout stále relativně novou soukromoprávní úpravu občanského zákoníku, která do určité míry také ovlivnila celé insolvenční řízení i správu majetkové podstaty zejména novou terminologií a koncepcí některých institutů.

Cílem této práce je popsat činnost, která je náplní správy podstaty v rámci konkursu. Chtěl bych se zaměřit na osobu insolvenčního správce, který je vykonavatelem celé správy a na jehož osobě závisí úspěšnost řízení z pohledu věřitelů, a dále na postup, který insolvenční správce vykonává od okamžiku prohlášení konkursu až do jeho zrušení a který se správou podstaty souvisí. Rád bych poukázal i na problémy, ke kterým může při aplikaci zákonných ustanovení docházet, a na možné nedostatky právní úpravy.

Tato práce vychází z právního stavu ke dni 13. 4. 2015.

1. CONCURSUS CREDITORUM

Římské právo ovlivňovalo podstatným způsobem vývoj evropské kontinentální právní kultury a nejinak je tomu i v insolvenčním právu. V této kapitole bych tak rád krátce poukázal na právní úpravu, která má k dnešnímu insolvenčnímu právu vztah, a to i přesto, že náš a římský právní systém dělí více jak 2 000 let.

Základní pojmy jako insolvenční řízení, konkurs či majetková podstata, které známe dnes, by ve světě Starověkého Říma jistě neuspěly. V této době ani nemůžeme hovořit o zvláštním a samostatném řízení. Řešení objektivní neschopnosti dlužníků dostát svým závazkům probíhalo v rámci řízení exekučního¹.

Nejvýznamnějším právním dokumentem v oblasti správy podstaty a „konkursního řízení“ jako celku byla bezesporu Justiniánská Digesta. Aby vůbec bylo možné zahájit exekuční řízení, bylo třeba, aby věřitel uplatnil proti dlužníkovi *actio iudicati*, žalobu z rozsudku, ze kterého dlužník nesplnil povinnost uloženou mu soudem. V tomto případě pak majetek dlužníka připadl do detence věřitelům dlužníka, kteří o to požádali (*missio in possessionem rei servandae causa*)². Samotný konkurs se pak zahájil veřejnou vyhláškou, která vyzývala další věřitele k přihlášení svých pohledávek. Správou majetku byl pak pověřen kurátor majetku, kterého volil *praetor* se souhlasem *konsilia* věřitelů. Vzhledem k tomu, že dlužník mohl mít majetek na různých místech rozsáhlé Římské říše, bylo možno ustanovit kurátorů více, každého pro určitou oblast, kde se majetek nacházel. Prodej majetku probíhal prostřednictvím dražby a oproti předchozí úpravě byla nastavena daleko efektivnější cesta ke zpeněžení, tedy uspokojení věřitelů, neboť bylo možné prodávat majetek dlužníka po částech.

Už v římském právu nacházíme zárodky právního a institucionálního zajištění v oblasti „insolvenčního“ práva, na které pak navazovalo právo pevninské Evropy a dál se vyvíjelo až do dnešní podoby.

1 Schelle, K – Frýdek, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Praha: KEY Publishing, 2010. s. 9

2 Kincl, J. - Urfus, V. - Skřejpek, M. Římské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 130

2. ZAHÁJENÍ INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Insolvenční řízení je definováno v § 2 písm. a) InsZ, a to jako „*soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení*.“ Už na této definici je zřejmé, že insolvenční řízení je velice specifický typ řízení civilního, který je jasně vymezen svým předmětem a v zásadě i účelem. Není tedy možné, aby předmětem insolvenčního řízení bylo něco jiného než je úpadek či hrozící úpadek a na druhou stranu se žádné jiné řízení nemůže těmito případy zabývat³. Zvláštnost a specifičnost celého řízení jen podtrhuje jeho celková koncepce, neboť v sobě zahrnuje jak řízení nalézací, tak řízení vykonávací. Jeho předmětem není spor o právo, ale spor o majetek. Cílem celého řízení je z obecného hlediska majetkové vyrovnání mezi věřiteli a dlužníkem⁴. Mělo by tedy dojít k co možná největšímu uspokojení věřitelů zákonným způsobem, který bude zároveň šetřit práva dlužníka.

T. Richter přirovnává insolvenční řízení k formě křesťanského očistce⁵. Touto myšlenkou navazuje na F. Bormana a jeho citát: „*Kapitalismus bez insolvenčního řízení je jako křesťanství bez pekla*“⁶. Tedy že v průběhu insolvenčního řízení dochází k „očišťování“ dlužníka od jeho dluhů. V praxi tak může zároveň docházet k jakémusi zneužívání insolvenčního řízení k tomu, že dlužníci, kteří už předem vědí, že nebudou schopni splácet úvěry či půjčky, stejně smlouvu o jejich poskytnutí podepíší, neboť spoléhají na „očistnou“ moc insolvenčního řízení. Nesmíme však zapomínat, že ne vždy dojde po skončení insolvenčního řízení k zániku všech dluhů dlužníka. V případě řešení úpadku formou konkursu má jeho zrušení dle § 312 odst. 4 InsZ takové účinky, že seznam neuspokojených a nepopřených pohledávek se stává pro věřitele exekučním titulem s prekluzivní lhůtou uplatnění 10 let. V tomto směru bych rád poukázal i na ust. § 244 InsZ, který říká, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak. Je jasné, že dluh, který nebyl vůči věřiteli popřen a věřitel nebyl plně ve své pohledávce uspokojen, nadále ve výši neuspokojené pohledávky trvá.

3 Více viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 1. 2014 sp. zn. 1 VSPH 2187 / 2013

4 Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011. s. 589

5 Richter, T. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 121

6 Tamtéž s. 120

Insolvenční řízení je řízení, které je zahajováno na návrh, a není v moci soudu zahájit takové řízení *ex offio*, tedy z úřední povinnosti. V tomto směru rozlišujeme dva druhy subjektů, které mohou insolvenční řízení zahájit, a těmi jsou dlužník na jedné straně a věřitelé na druhé (v případě hrozícího úpadku je oprávněnou osobou návrh podat pouze dlužník⁷). Řízení je pak zahájeno okamžikem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu. Důležitou skutečností je zejména to, že dlužník, který je právnickou osobou či fyzickou osobou-podnikatelem, nemá pouze právo insolvenční návrh podat, ale dokonce povinnost tak učinit v případě, že se dozví, že je v úpadku. To může v praxi pro dlužníky vyvolávat mnohé problémy zejména z toho důvodu, že stav úpadku se může dlužníkovi jevit jako přechodný a insolvenční návrh nepodá. V případě nepodání návrhu pak může dlužník riskovat odpovědnost za škodu nebo jinou újmu dle § 99 InsZ. Oznámení o zahájení insolvenčního řízení je pak soud povinen zveřejnit v insolvenčním rejstříku formou vyhlášky do 2 hodin poté, co mu došel insolvenční návrh.

Se zahájením insolvenčního řízení je spojeno několik účinků, které jsou taxativně vymezeny v § 109 InsZ. Na tyto účinky pak může navazovat důležitá skutečnost, a to omezení dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou⁸. Takové opatření slouží k tomu, aby dlužník nepoškozoval případnou majetkovou podstatu a zároveň tak nepoškozoval práva možných věřitelů. V případě, že dlužník by takovátoto omezení nedodržel a prováděl právní jednání, kterými by např. došlo ke zmenšení nebo znehodnocení majetkové podstaty, budou tato právní jednání v souladu s § 111 odst. 3 InsZ vůči věřitelům neúčinná⁹. Pokud je takové omezení nedostatečné, může soud uložit předběžné opatření, a to i bez návrhu, a dokonce v takové podobě, že může zbavit dlužníka úplného nakládání s určitými věcmi či právy. Německá právní úprava insolvence zná v této oblasti dokonce možnost vzetí dlužníka do vazby jako druh ochranného opatření¹⁰.

7 Viz § 97 odst. 5 InsZ.

8 Soud může rozhodnout jinak dle § 111 odst. 1 InsZ.

9 Nebude se jednat o neúčinnost ze zákona a bude třeba se jí dovolat formou odpůrčí žaloby. Srov. § 235 odst. 2 InsZ

10 Hásová, J. a kolektiv. Právní otázky podnikání v SRN. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 233

3.2. Prohlášení úpadku

Úpadek je důležitou skutečností a základním předpokladem pro řádný průběh celého insolvenčního řízení. Jedná se o objektivní stav, do kterého se dostane dlužník na základě působení různých ekonomických, společenských či právních faktorů. Aby tedy mohlo insolvenční řízení řádně proběhnout, musí být potvrzen a prohlášen úpadek soudem dle § 136 InsZ.

Zákon vychází ze dvou možných forem úpadku, kterými jsou platební neschopnost a předlužení¹¹. Pro naplnění formy platební neschopnosti je třeba splnění 3 kumulativních podmínek uvedených v zákoně. Jsou jimi mnohost věřitelů (čímž se myslí tedy dva a více), peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a podmínka, že tyto závazky není dlužník objektivně schopen plnit. O úpadek se nejedná v případě, že dlužníkovi se závazek plnit nechce, ale je toho schopen. V praxi si můžeme všimnout, že nedochází k čistě pozitivistickému přístupu k výše uvedeným ustanovením. V obchodním styku dochází často k opožděným platbám, které jsou i více než 30 dní po splatnosti a i přesto se nestává, aby v okamžiku splnění podmínek došlo k okamžitému podání insolvenčních návrhů. Částečně zde funguje jakýsi společenský a ekonomický korektiv, kdy důvody nezaplacení po uplynutí 30 dnů po splatnosti mohou být pouze dočasného charakteru a není zde tak důvod ihned podávat insolvenční návrh.

Druhou formou úpadku je předlužení, které se však vztahuje pouze na právnické osoby a fyzické osoby-podnikatele. K předlužení pak může dojít v případě, že je splněna pluralita věřitelů a zároveň souhrn závazků dlužníka převyšuje jeho majetek. Před 1. 1. 2014 legální definice majetku chyběla, ale občanský zákoník v tomto směru již definici majetku v § 495 obsahuje¹². Majetek je souhrn věcí, práv a jiných majetkových hodnot, tedy „*souhrn aktivních hodnotových položek*“, jak rozvádí pojem majetku důvodová zpráva k občanskému zákoníku¹³. S rozpoznáním předlužení však mohou nastávat problémy, a to zejména v oblasti ocenění majetku. Nemůžeme s jistotou říci, zdali je osoba předlužená, když neznáme přesnou hodnotu jejího majetku. V

11 Viz § 3 odst. 1 a odst. 3 InsZ

12 Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jméno osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.

13 Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. 1. vydání. Praha: Sagit, 2012. s. 229

souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva došlo v zásadě k rozšíření osob, které se do předlužení mohou dostat, a to na základě nové materiální definice podnikatele obsažené v § 420 OZ. Nyní tedy není rozhodujícím kritériem podnikatele oprávnění k podnikání, ale samotná skutečná činnost¹⁴. Do předlužení se tak může dle platných právních předpisů dostat i osoba provozující podnikatelskou činnost bez příslušného oprávnění.

Z výše uvedeného je zřejmé, že prohlášení úpadku má pouze povahu deklaratorní, neboť pouze potvrzuje stav dlužníka, který už nastal splněním podmínek platební neschopnosti či předlužení. Tím však není dotčena významnost právních účinků, které s sebou takové prohlášení nese.

S prohlášením úpadku pak může být spojeno i rozhodnutí o způsobu jeho řešení, v našem případě konkursu jako likvidační formy řešení¹⁵. Pokud je tu však možnost jiného řešení, soud rozhodne o způsobu řešení úpadku až po 3 měsících od prohlášení úpadku, a to nejdříve po první schůzi věřitelů. I v takovém případě ovšem může dojít k prohlášení konkursu, který je mezi všemi způsoby řešení úpadku nejčastější formou. Účelem celého konkursu je pak poměrné uspokojení věřitelů ze zpeněžení majetkové podstaty dlužníka.

3.3. Insolvenční správce a jeho jmenování

Insolvenční správce je osobou se zvláštním postavením. Je v podstatě nestranným prostředníkem mezi dlužníkem a věřiteli. Má značná oprávnění v rámci celého řízení a z určité části závisí na jeho činnosti, v jaké míře budou věřitelé uspokojeni. Právní úpravu institutu insolvenčního správce pak nalezneme zejména v InsZ a InsSprZ.

Dle § 2 odst. 1, 2 InsSprZ je insolvenčním správcem fyzická osoba a veřejná obchodní společnost, které jsou oprávněny vykonávat činnost insolvenčního správce. Oprávněnost výkonu činnosti správce je založena na povolení, které vydává Ministerstvo spravedlnosti po splnění zákonných předpokladů. Insolvenční správce je

14 Výkladové stanovisko č. 22 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 9. 4. 2014. URL: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/vykladova-stanoviska/>> [cit. 2015-16-3]

15 InsZ upravuje oproti ZKV nové sanační způsoby řešení úpadku, kterými jsou reorganizace a oddlužení.

dále dle § 9 odst. 1 písm d) InsZ procesním subjektem insolvenčního řízení, ale účastníkem řízení ve smyslu § 14 InsZ je pouze tam, kde je rozhodováno o jeho právech a povinnostech¹⁶. Insolvenční správce se ujímá své funkce, resp. je soudem ustanoven nejpozději okamžikem prohlášení úpadku¹⁷.

Orgán, který rozhoduje o tom, jaký insolvenční správce bude pro dané řízení ustanoven, má v tomto směru značnou moc, a je tedy třeba určitých pravidel, které budou výběr regulovat, aby nedocházelo k porušení rovného postavení mezi insolvenčními správci. Existují různé přístupy při výběru správců, ale nejpočetněji jsou nejspíše zastoupeny dva, a to určení správce soudem a věřiteli¹⁸. Každý přístup má jako téměř vše v právu svá pozitiva i negativa. InsZ je postaven na soudním určení správce, který pak logicky odpovídá ze své činnosti insolvenčnímu soudu¹⁹. Vyplývá to i z ustanovení § 11 InsZ, kdy insolvenční soud vykonává dohled nad celým řízením a může po správci požadovat vysvětlení, zprávy o činnosti apod.

Revizní novelou účinnou od 1. 1. 2014 byl změněn systém určování osob správců. Současný systém určení správce soudem upravuje § 25 InsZ, jenž je koncipován na principu „koleček“²⁰. Tímto stylem by mělo dojít k postupnému vystřídání správců, kteří jsou pro daný soud vedeni v seznamu insolvenčních správců. Existuje zde však výjimka v § 25 odst. 1 InsZ, na základě které určuje insolvenčního správce „*předseda insolvenčního soudu podle pořadí určeného dnem zápisu jejího sídla nebo provozovny do příslušné části seznamu insolvenčních správců*“²¹. Rád bych se pozastavil nad tímto ustanovením, neboť přináší do praxe mnohé problémy, které bude třeba v budoucnu jistě řešit.

Problémem, který počátkem ledna roku 2014 vyvstal, byly provozovny. Dle § 5a

16 Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010 sp. zn. 29 NSCR 32/2010

17 V případě ustanovení předběžného insolvenčního správce dle § 27 odst. 1 může insolvenční soud ustanovit takového správce i před usnesením o úpadku.

18 Kislíngrová, E.-Richter, T.-Šmrčka, L. a kol. Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 111

19 Insolvenčním soudem je dle § 2 písm. b) InsZ soud, před nímž probíhá insolvenční řízení, jakož i soud, který rozhoduje o opravném prostředku v insolvenčním řízení. V tomto případě se jedná o krajský soud dle § 7a InsZ, ovšem na základě revizní novely InsZ, která rozšířila pojem v § 2 písm. b) InsZ, by se na insolvenční soud určující správce terminologicky vztahoval i soud Vrchní popř. Nejvyšší. Zákonodárce měl však nejspíše na mysli, že se insolvenčním soudem rozumí Vrchní popř. Nejvyšší soud až v případě, kdy v dané situaci právě rozhoduje o opravném prostředku a ne tedy, že je příslušným vždy, kdy InsZ zmiňuje insolvenční soud.

²⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk č. 929/0 z roku 2013

²¹ Viz § 25 odst. 2 InsZ

odst. 4 InsSprZ se provozovnou rozumí „*místo, ve kterém ve vymezených dnech a hodinách insolvenční správce vykonává činnost*“. Jediné omezení počtu provozoven zákon stanoví v následujícím odstavci, a to takové, že v obvodu okresního soudu může být zřízena toliko jedna provozovna. V praxi to tak vedlo k řetězové reakci při zakládání provozoven, aby se tak insolvenční správci dostali do seznamů k co nejvíce soudům a měli tedy i více přidělených případů. Ne vždy pak byly dodržovány podmínky fungování provozovny, které stanovuje vyhláška č. 355/2013 Sb., o úředních hodinách provozovny, o označování sídla a provozovny a o činnostech, které je insolvenční správce povinen v provozovně zajišťovat²². Tento problém si jistě žádá zvýšenou pozornost a jistou formu regulace zejména z toho důvodu, že velcí insolvenční správci mohou „dobývat teritoria“ a snižovat tak možnost uplatnění menších lokálních správců.

Jedním z dalších problémů při určování osoby správce je jistě ustanovení § 25 odst. 5 InsZ. Toto ustanovení je formulováno jako výjimka a zároveň jako jakýsi korektiv k určení osoby správce. Zákon tímto dává pravomoc předsedovi insolvenčního soudu určit insolvenčního správce mimo pořadí, a to pokud je to „*nezbytné se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení, k osobě dlužníka a k jeho majetkovým poměrům, jakož i k odborné způsobilosti insolvenčního správce, k jeho dosavadní činnosti a zatížení*“. Ustanovení dále omezuje předsedu soudu v tom, že takový postup musí zdůvodnit. Ze znění tohoto ustanovení je zřejmé, že by se mělo používat pouze v krajních případech. Ovšem litera zákona pojem krajní případ či závažný důvod neuvádí. V sousloví „*se zřetelem*“ dává zákon předsedovi insolvenčního soudu poměrně velkou libovůli, na který případ pravidlo vztáhne. Zdůvodnění je v takovém případě pouze formální maličkostí²³. Je samozřejmé, že je při určování nutné brát v potaz i náležitě znalosti, zkušenosti a zejména personální a administrativní zázemí správce, aby mohlo být celé řízení co nejefektivnější. Takové ustanovení jako je v § 25 odst. 5 InsZ může ale dávat prostor pro možné narušování nezávislosti soudu ze strany insolvenčních správců, kteří mají zájem na tom být v určitých případech jmenováni mimo pořadí.

Zákon však dává pravomoc v oblasti určení správce i věřitelům, resp. schůzi věřitelů. Nejdříve však mohou usnesením odvolat současného insolvenčního správce a

22 URL: <<http://www.ospzv-aso.cz/addons/116%20RHSD/Cinnost-Ministerstva-spravedlnosti-v-oblasti-insolvenci.pdf>> [cit. 2015-16-3]

23 Řeháček, O. – Vrba, M. Máme ještě v Ostravě krajský soud? Konkursní noviny. 2015, č. 1, s. 20

nahradit ho novým až po přezkumném jednání, které nařizuje soud a na kterém probíhá jednání ohledně přezkumu pohledávek. Insolvenční soud má pak povinnost (pokud jsou splněny zákonné podmínky jmenování) usnesení potvrdit, tedy už se zde nemůže odchýlit a jít proti zákonnému usnesení schůze věřitelů. Problém zde může vyvstat v tom smyslu, kdy se mezi věřiteli objeví věřitel majoritní (v praxi asi nejčastěji banka), tedy věřitel, který dle výše pohledávky disponuje nadpoloviční většinou hlasů. Ten si pak v souladu s § 29 odst. 1 InsZ může zvolit insolvenčního správce i přes odpor ostatních věřitelů. Ani soud takové usnesení o odvolání správce a určení správce nového, které odporuje zájmu většiny věřitelů, nemůže zrušit²⁴. Můžeme zde pozorovat, že i přes relativně silné postavení soudu v oblasti počátečního ustanovení insolvenčního správce vstupují do hry věřitelé, jejichž rozhodnutí je těžké nějakým způsobem „přebít“.

Schůze věřitelů však nemusí mít i tak poslední slovo. Ust. § 31 InsZ umožňuje soudu z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce, správce odvolat, a to i bez jeho návrhu (kdy sám chce být zproštěn určení) či návrhu věřitelského orgánu. Zároveň tímto může dojít k určité degradaci pravomoci schůze věřitelů, kdy soud musí potvrdit usnesení o odvolání (pokud jsou splněny zákonné podmínky), ale následně pak z důležitých důvodů může správce opět odvolat s tím, že zákon důležité důvody blíže nespecifikuje. Vrchní soud v Praze a Olomouci se k tomuto tématu vyjádřily např. v tom smyslu, že pozastavení činnosti či vyškrtnutí správce ze seznamu insolvenčních správců není důvodem pro odvolání dle § 31 InsZ²⁵. Jiné blíže určené významy pojmu „důležité důvody“ nám judikatura v tomto směru zatím nepřinesla, ovšem lze se domnívat, že takovéto ustanovení slouží soudu jako určitý korektiv pro zjevně nepřiměřenou volbu insolvenčního správce schůzí věřitelů. Z výše uvedeného vyplývá, že soud a jeho výklad určitých pojmů v zákoně má velkou moc, co se týče určení osoby správce.

24 Viz § 54 odst. 1 InsZ

25 Viz rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 4. 2009 sp. zn. 2 VSOL 107/2009-B-14 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 6. 2011 sp. zn. 3 VSPH 237/2011

4. PROHLÁŠENÍ KONKURSU A JEHO ÚČINKY

Konkurs je jedním ze způsobů řešení úpadku a dle současné právní úpravy je to také nejobecnější způsob, neboť jako jediný se vztahuje jak na osoby fyzické, tak právnické. Měl by plnit jakousi subsidiární roli vůči sanačním způsobům, tedy nejdříve by mělo dojít k uvážení, zda je možné řešit úpadek reorganizací či oddlužením a pak teprve přistoupit ke konkursu. Z této dikce vycházejí i ustanovení InsZ o přeměně reorganizace či zrušení oddlužení. Je třeba si však povšimnout, že přechod z reorganizace na konkurs má kontinuální povahu, kdežto přechod z oddlužení na konkurs obsahuje nekontinuální událost, kterou je zrušení oddlužení a následné prohlášení konkursu²⁶.

Jak bylo řečeno výše, může být rozhodnutí o konkursu spojeno s rozhodnutím o úpadku. Ve druhém případě je však třeba zachovat lhůtu 3 měsíců od prohlášení úpadku a dát možnost schůzi věřitelů a dlužníkovi projednat případné možnosti reorganizace či oddlužení. Zde se také projevuje výše zmíněná vůle zákona jít spíše cestou sanační než likvidační. S prohlášením konkursu je spojeno několik zásadních účinků, které utvářejí jeho další průběh.

Účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem²⁷ zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku. Takový okamžik ovlivňuje (stejně jako účinky zahájení insolvenčního řízení²⁸) případná další řízení a skutečnosti, která se k dlužníkovi, věřitelům, ale i ke třetím osobám vztahují. Dle § 245 odst. 2 InsZ se prohlášením konkursu „*přerušuje likvidace právnické osoby, končí nucená správa, a pokud soud nerozhodne jinak, zaniká předběžné opatření, bylo-li nařízeno.*“ V souvislosti s občanským zákoníkem se domnívám, že by pod toto ustanovení měla spadat i správa cizího majetku, neboť stejně jako v případě likvidace, kdy v podstatě insolvenční správce nastupuje na místo likvidátora i při správě cizího majetku nahrazuje v nakládání s majetkem insolvenční správce toho správce, který měl majetek do té doby

²⁶ Srov. § 363 odst. 1 InsZ a § 418 odst. 1 InsZ

²⁷ Zákon výslovně uvádí pojem okamžik, a tedy účinky nenastávají v den, kdy došlo ke zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku, ale jsou spojeny přímo s okamžikem zveřejnění.

²⁸ Srov. 109 InsZ

ve své správě²⁹. Co se týče dlužníkovy svéprávnosti, prohlášení konkursu na ni nemá žádný vliv, omezena jsou pouze dlužníková práva nakládat s majetkovou podstatou.

Insolvenční správce se pak po prohlášení konkursu zabývá zjišťováním majetkové podstaty, vypracováváním jejího soupisu, přípravou seznamu přihlášených pohledávek a jejich přezkumem. Také začíná vést účetnictví dlužníka nebo jinou evidenci dle zvláštního právního předpisu, vypracovává účetní závěrku, přehled o příjmech, výdajích, majetku a závazcích. S těmito informacemi může pak řádně vykonávat správu podstaty, může dojít k jejímu zpeněžení a následnému uspokojení věřitelů. Na základě těchto získaných údajů pak správce vypracovává zprávu o hospodářské situaci dlužníka, kterou v průběhu řízení aktualizuje a poskytuje prostřednictvím insolvenčního soudu věřitelům. Činnosti uvedené v tomto odstavci začíná vykonávat správce po prohlášení konkursu a vykonává je i téměř po celou jeho dobu.

4.1. Přejed práv

Přejed práv je důležitou skutečností, která je spojena s prohlášením konkursu. Insolvenční správce se přejedem práv dostává do pozice dlužníka, a to jak z hlediska nakládání s majetkovou podstatou, tak v souvislosti se smluvními vztahy, ve kterých dlužník v době prohlášení setrvává, jako je např. pracovněprávní vztah jeho zaměstnanců. Přejed práv upravuje § 246 InsZ takto: *„Prohlášením konkursu přejedá na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkovy podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností.“* Správce prohlášením konkursu získává oprávnění nakládat s majetkovou podstatou a vykonávat práva a povinnosti s ní spojená. Takovýto přejed práv činí ze správce osobu, vůči které je i třeba uplatňovat práva, která by byla dříve uplatňovaná proti dlužníkovi. A to ať už jde o

²⁹ Viz § 1400 an. OZ

výkon akcionářských práv, vedení účetnictví, plnění daňových povinností, tak i o pozici zaměstnavatele vůči zaměstnancům. Pouze insolvenční správce je oprávněn na základě tohoto ustanovení rozvázat se zaměstnancem pracovní poměr, nikoliv dlužník. Zejména v této souvislosti je důležité, aby správce vykonával svoji činnost v souladu se zásadou svědomité a odborné péče dle § 36 odst. 1 InsZ. Už z výčtu práv, které na správce přecházejí, lze dovodit, že musí být správce odborně, ale zároveň i administrativně dostatečně vybaven, aby mohl všechna práva vykonávat řádně.

Ochranu, a v jistém smyslu usnadnění, insolvenčnímu správci poskytuje v okamžiku přechodu i při průběhu řízení ust. § 246 odst. 2 InsZ, která všechna právní jednání dle předchozího odstavce, která by dlužník vykonal po přechodu práv, prohlašuje ze zákona za neúčinná a insolvenční správce se jejich účinnosti nemusí dovolávat odpůrcí žalobou. Je to preventivní opatření zejména ve vztahu k majetkové podstatě, kdy se bude např. dlužník snažit majetek převést na někoho jiného a vyvést ho tak z majetkové podstaty, potažmo z celého insolvenčního řízení. O neúčinnosti právních jednání ve spojení s majetkovou podstatou viz podkapitola 5.2.3.

V § 246 odst. 4 InsZ se již dostáváme do sféry neplatnosti právního jednání a přímé ochrany majetkové podstaty, která se může na základě právních jednání obsažených v ustanovení rozšířit o dar či předmět dědictví. Neplatnými jsou pak jednání, kterými dlužník dar či dědictví odmítne bez souhlasu insolvenčního správce. V tomto případě bychom jednání v souladu s § 580 odst. 1 OZ kvalifikovali nejspíše jako jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje³⁰. Vystává otázka, zda by se jednalo o neplatnost relativní, či absolutní. Zda by tedy musel insolvenční správce (popř. někdo jiný³¹) uplatnit právo žalobou nebo by neplatnost vznikla přímo ze zákona a rozhodnutí soudu by v takovém případě mělo pouze deklaratorní povahu. Rozlišení těchto dvou jednání je složitější, neboť OZ nezakotvuje

30 Zde bychom však mohli narazit na právní nejistotu v souvislosti s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014 sp. zn. 29 Cdo 3919/2014, zda zákon resp. jeho smysl a účel vyžadují neplatnost takového jednání. Na právní jednání dle § 574 OZ je třeba hledět spíše jako na platné než neplatné. Nestačila by zde v takovém případě pouhá neúčinnost, která nepůsobí *erga omnes* tak, jak je to u jiného právního jednání zkracujícího majetkovou podstatu, proti kterému se uplatní odpůrcí žaloba? V tomto směru uvedené rozhodnutí vnáší právní nejistotu do oblasti neplatnosti právního jednání.

31 Ust. § 586 odst. 1 OZ říká, že *je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba*. V našem případě bychom mohli říct, že neplatnost takového jednání by měla být i na ochranu věřitelů, aby nedošlo ke zkrácení majetkové podstaty, ze které se uspokojují.

vždy jasnou hranici mezi tím, která jednání jsou neplatná relativně a která absolutně. Ust. § 588 OZ dává možnost soudu přihlédnout k neplatnosti i bez návrhu, ovšem musí se jednat o jednání, které se přičí dobrým mravům, nebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. Dle takového znění můžeme těžko určit, zda odmítnutí daru bude splňovat tyto podmínky. Domnívám se však, že smyslem neplatnosti právního jednání při odmítnutí daru či dědictví je ochrana majetkové podstaty, stejně jako je tomu v § 246 odst. 2 InsZ, který zakotvuje neúčinnost jednání přímo ze zákona. Dle této úvahy by tak mělo být dle mého názoru jednání neplatné absolutně, i když pravděpodobně nesplňuje podmínky nastavené občanským zákoníkem.

4.2. Zánik jednostranných úkonů dlužníka

Prohlášení konkursu s sebou nese další právní skutečnost, kterou je zánik jednostranných úkonů dlužníka. Takový účinek způsobuje značný zásah do právních jistot, které byly před prohlášením konkursu v platnosti. Konkurs tím tak demonstruje svoji specifickou, a kvůli ochraně práv věřitelů a třetích osob tak musí na druhé straně docházet k určitým zásahům a omezením.

Pokud by však prohlášení konkursu s sebou neslo zánik veškerých jednostranných úkonů dlužníka, jistě by se jednalo o nepřiměřené ustanovení, které by odporovalo určité zajištěné míře právní jistoty a dobrým mravům. Prohlášení konkursu tak působí zánik pouze těch jednání, která se vztahují k majetkové podstatě. Zákon pak demonstrativně stanovuje, že jsou tím myšleny zejména příkazy, pověření, plné moci včetně prokury³². Především zánik prokury³³ je v tomto smyslu zásahem do právní jistoty prokuristy a v rámci činnosti, kterou právě vykonává, může vyvolat značné problémy. V takovém okamžiku záleží i na insolvenčním správci, jak rychle zareaguje a převezme obstarávání záležitostí, které měl např. prokurista na starosti.

Po prohlášení konkursu může v obchodních stycích dojít k nebezpečí prodlení a mohla by na základě zániku pověření vzniknout značná škoda na majetkové podstatě. Tím by byli poškozeni i věřitelé. V takovém případě však může osoba, které dlužník

³² Viz § 252 odst. 1 InsZ

³³ Udělením prokury zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno.

příkaz udělil, pokračovat v obstarávání záležitostí dle příkazu do doby, než se jich ujme insolvenční správce. Dojde tak v podstatě ke vzniku nepřikázaného jednání ve smyslu § 3006 OZ.

Aby nebyla osoba, která vykonávala příkazy dlužníka krácena na svých právech, náhrada jejich nutných výdajů a odměna za činnost jsou svojí povahou pohledávkami za majetkovou podstatou ve smyslu § 203 odst. 1 InsZ. O takové pohledávce stačí písemně vyrozumět insolvenčního správce (ten je, jak bylo řečeno výše, v tomto okamžiku osobou s dispozičním oprávněním). V případě, že by insolvenční správce pohledávku nesplnil v plné výši a včas, má možnost se osoba, které svědčí tento nárok, požadovat takové splnění formou žaloby, která se však podává mimo insolvenční řízení a u příslušného obecního soudu insolvenčního správce. To samozřejmě neplatí, pokud v majetkové podstatě nejsou prostředky, ze kterých by bylo možné pohledávku za majetkovou podstatou uspokojit.

Mezi jednostranná jednání můžeme také zařadit návrhy k uzavření smluv. Takové návrhy, které dlužník podal druhé smluvní straně a kteréžto nebyly zatím přijaty, zanikají. V opačném případě může smlouvu přijmout pouze insolvenční správce, který je již v tomto směru držitelem dispozičního oprávnění. Pokud by dlužník takovou smlouvu uzavřel, došlo by jistě k její neúčinnosti dle § 246 odst. 2 InsZ³⁴. Je logické, že takové smlouvy může uzavírat pouze osoba, která si je vědoma toho, zda je schopna závazek ze smlouvy splnit, či nikoliv. Insolvenční správce tak musí rozhodnout v mezích zásady řádné a svědomité péče. V určitých momentech totiž může případná smlouva pomoci k rozmnožení majetkové podstaty, a pokud by byly dlužníkovy kapacity dostatečné k dostání závazku ze smlouvy, jistě by neměl insolvenční správce možnost přijmutí smlouvy opomenout.

Prohlášení konkursu má za následek další skutečnosti, které mají vliv na majetkovou podstatu, a protože se vztahují k tomu, zda se insolvenční správce rozhodne takové skutečnosti plnit, bude o nich více pohovořeno v kapitole 6.

³⁴ Je pravděpodobné, že smlouva by měla vztah k majetkové podstatě a spadala by tak do neúčinnosti ze zákona dle § 246 odst. 2 InsZ.

4.3. Vliv konkursu na probíhající řízení

Vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu není prvním okamžikem, kdy dochází k ovlivnění jiných řízení. Už samotné prohlášení úpadku má takový účinek, že se přerušují soudní a rozhodčí řízení o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty dle § 140a InsZ. Účinky prohlášení konkursu však rozšiřují oblast přerušovaných řízení z důvodu ochrany majetkové podstaty. Přerušují se tak všechna soudní a rozhodčí řízení, kterých je dlužník účastníkem a které se týkají majetkové podstaty nebo které mají být z majetkové podstaty uspokojeny. V takovém případě jsou soudy popř. rozhodci povinni o přerušení řízení účastníky vyrozumět, jakmile se o takové skutečnosti dozví. Vyrozumění by tak mělo proběhnout v co nejkratší době od prohlášení konkursu, aby nebyla zbytečně krácena práva třetích osob.

Ust. § 264 InsZ navazuje na přerušení řízení v tom, že stanovuje, za jakých podmínek je možné v řízení pokračovat. Bude se především jednat o takové případy, kdy je dlužník v řízení na straně žalobce či navrhovatele a předmětem takového řízení je majetek či jiná hodnota, která by mohla náležet do majetkové podstaty. Iniciativu v tomto směru drží insolvenční správce, na kterém je, aby v dané lhůtě rozhodl, zda se vedení sporu vzhledem k možnému výsledku vyplatí, a tedy návrh soudu či rozhodci na pokračování řízení podal. Dlužník popř. další účastníci mohou také podat návrh na pokračování v řízení, a to pokud insolvenční správce návrh nepodá ve stanovené lhůtě. Tato lhůta, kterou správcí určuje soud nebo rozhodce, není v zákoně více popsána a je nejspíše na úvaze soudu, v jakém rozsahu ji stanoví a jakým způsobem správce o lhůtě vyrozumí.

Existují však i některá řízení, která přerušit nelze a prohlášení konkursu na ně nemá vliv. Jsou to řízení uvedená v taxativním výčtu v § 266 InsZ. V tomto ustanovení je řízení o výkon rozhodnutí a exekuce bráno jako řízení, které nelze přerušit. Zdálo by se, že takové řízení by mohlo značně poškodit majetkovou podstatu, avšak nesmíme zapomínat na účinky, které jsou spojeny se zahájením insolvenčního řízení. Jedním z nich je také to, že *„výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, lze nařídit nebo zahájit, nelze jej však provést³⁵.“*

³⁵ Viz § 109 odst. 1 písm. c) InsZ

5. ZJIŠŤOVÁNÍ MAJETKOVÉ PODSTATY

Důležitou činností, kterou insolvenční správce v rámci správy v širším smyslu provádí, je jistě zjišťování majetkové podstaty. Z výsledků zjišťování se pak odvíjí další průběh insolvenčního řízení a na tom, do jaké míry je zjišťování úspěšné, závisí i uspokojování věřitelů. K této činnosti ještě insolvenční správce nepotřebuje mít plné oprávnění s majetkem dlužníka nakládat. V této fázi zatím zjišťuje jeho stav a vytváří tak soupis majetkové podstaty potřebný k nadcházejícímu průběhu řízení. Rozhodujícím okamžikem, kdy na insolvenčního správce přechází povinnost majetkovou podstatu zjišťovat, je okamžik jeho ustanovení do funkce, který je povětšinou spojován s usnesením o úpadku dlužníka³⁶, resp. je to nejzazší časový okamžik, kdy musí být správce jmenován. Protože jde o velice důležitou část insolvenčního řízení, zejména při řešení úpadku konkursem, musí insolvenční správce vyvinout značné úsilí k tomu, aby byla majetková podstata zjištěna co nejpřesněji a v co největším rozsahu. Vše ovšem v zákonných mezích. K tomu poskytuje InsZ mnohé nástroje, které mají celý proces zjišťování urychlit a zjednodušit.

Pojem majetková podstata je termínem relativně novým a zavádí ho až současný InsZ. Dřívější pojmenování „konkursní podstata³⁷“ by již z jazykového a logického hlediska v novém zákoně neobstála. Důvodem je zejména to, že majetková podstata již není spojena pouze s konkursem. InsZ přináší reorganizaci a oddlužení jako nové sanační formy řešení úpadku, kde se s majetkovou podstatou operuje³⁸, a bylo tedy nezbytné, aby došlo k termínovému zpřesnění a generalizaci pojmu i na tato nová řešení úpadku³⁹.

Majetkovou podstatu definuje samotný InsZ v úvodních ustanoveních, a to konkrétně v § 2 písm. e) InsZ takto: „*Pro účely tohoto zákona se rozumí majetkovou podstatou majetek určený k uspokojení dlužnickových věřitelů.*“ Už výše bylo zmíněno, že majetkem se dle § 495 OZ rozumí souhrn všeho, co patří dané osobě, ať už tedy

36 V případě ustanovení předběžného insolvenčního správce dle § 27 odst. 1 může insolvenční soud ustanovit takového správce i před usnesením o úpadku.

37 Např. viz § 6 ZKV

38 Srov. §§ 330, 398 InsZ

39 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk 1120/0 z roku 2005

právnícké či fyzické. Tento pojem majetku je dosti široký a pro potřeby insolvenčního řízení použitelný jen do jisté míry. Proto již úvodní výkladové ustanovení omezuje (a InsZ na něj v dalších ustanoveních navazuje a rozvíjí ho⁴⁰) majetek pouze na ten, který je určený k uspokojení dlužnickových věřitelů.

Majetková podstata je stěžejní „entitou“ celého insolvenčního řízení zejména při řešení úpadku konkursem a jejím hlavním cílovým určením je uspokojení pohledávek věřitelů a uhrazení nákladů řízení. K tomu je třeba dodržovat zákonná pravidla a nakládat s ní pouze v rozsahu zákonem určeném. I z toho důvodu, že je majetková podstata tak důležitým prvkem konkursního řešení úpadku, je třeba její správu a nakládání s ní svěřit odborníkovi, který se bude snažit o její zhodnocování, rozšiřování a zachování v takovém stavu, aby mohli být věřitelé uspokojeni v co nejvyšší míře. Touto osobou je insolvenční správce, který prohlášením konkursu přebírá plné dispoziční oprávnění k majetkové podstatě dlužníka, resp. oprávnění s majetkovou podstatou nakládat.

V této kapitole bych se rád zabýval zejména rozsahem a zjišťováním majetkové podstaty, neboť to jsou činnosti, které jsou jednou z nejdůležitějších částí konkursu a na kterých je závislý další průběh řízení a konečné uspokojení věřitelských pohledávek. Zjišťování majetkové podstaty bychom mohli chápat jako takový předstupeň její správy, či její správu v širším rozsahu. Můžeme jinými slovy říci, že tam, kde není majetková podstata, není ani uspokojení věřitelů.

5.1. Rozsah majetkové podstaty

Pokud chceme zjišťovat rozsah majetkové podstaty při řešení úpadku konkursem, je nezbytné, abychom rozlišili dva případy, které rozsah podstaty ovlivňují. Dle § 205 odst. 1, 2 InsZ je rozhodující, zda insolvenční návrh podal dlužník či věřitel. Tyto případy nám stanoví, od jakého okamžiku a v jakém rozsahu náleží majetek dlužníka do majetkové podstaty.

V případě, že insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením

40 Viz § 205 an. InsZ

insolvenčního řízení, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení. Jak už bylo řečeno, k zahájení insolvenčního řízení dochází v okamžiku, kdy je insolvenční návrh doručen věcně příslušnému soudu a účinky, které se se zahájením řízení spojují, jsou pak stanoveny v § 109 InsZ. Okamžikem, kdy účinky zahájení insolvenčního řízení nastávají, je pak dle § 109 odst. 4 InsZ zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení řízení. Na základě výše uvedeného a ve spojení s § 101 odst. 1 InsZ můžeme tvrdit, že ke „vzniku“ majetkové podstaty dochází velmi záhy po doručení insolvenčního návrhu⁴¹.

V oblasti insolvenčního návrhu podaného věřitelem a následného okamžiku, ke kterému náleží majetek dlužníka do majetkové podstaty, došlo revizní novelou k důležité změně. Pokud podá insolvenční návrh věřitel, do majetkové podstaty náleží majetek, který dlužníkovi náležel v okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření související s omezením práva dlužníka s majetkem nakládat nebo k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku, a pak samozřejmě také majetek, který dlužník nabyl v průběhu řízení po těchto rozhodnutích. Okamžikem „vzniku“ podstaty již tedy nejsou jako v případě podání insolvenčního návrhu dlužníkem účinky zahájení insolvenčního řízení, jako tomu bylo před revizní novelou, ale je jím doba kdy nastanou účinky předběžného opatření či účinky rozhodnutí o úpadku. V tomto směru je snahou zákona zabránit „šikanózním“⁴² insolvenčním návrhům, jejichž účelem bylo často omezit dlužníka v jeho právu nakládat se svým majetkem a alespoň na určitou chvíli ho paralyzovat v obchodních stycích⁴³.

V případě, že je dlužník spoluvlastníkem majetku určeného v § 205 odst. 1, 2 InsZ, náleží do majetkové podstaty taktéž podíl dlužníka na tomto majetku. Stejně tak náleží do majetkové podstaty společné jmění manželů, a to i v případě, že se dostal do úpadku pouze jeden z manželů. Manželé mají dle § 688 OZ „*právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech.*“ Měl by to být tedy svazek navzájem informovaných osob, které jsou si vědomi ekonomické situace toho

41 Samozřejmě až na výjimky v případě podání insolvenčního návrhu dlužníkem v pátek méně jak 2 hodiny před koncem úředních hodin soudu. Za těchto okolností dojde k „vytvoření“ majetkové podstaty až v pondělí, kdy bude vyhláškou v insolvenčním rejstříku doručen insolvenční návrh a nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

42 Tento problém však nebyl zcela odstraněn, viz § 111 InsZ.

43 Hášová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 700

druhého. Samozřejmě realita může být rozdílná, zejména v případech, kdy spolu manželé nežijí, ale společné jmění stále trvá. Prohlášení úpadku může být pro druhého z manželů nepříjemným zjištěním a může také vyvolat nemalé problémy ohledně majetkové podstaty. Společné jmění manželů je spoluvlastnictvím bezpodílovým, takže na základě výše uvedeného není překvapivé, že pokud by se i toliko jeden z manželů ocitl v úpadku, do majetkové podstaty náleží celé společné jmění manželů. Prohlášením konkursu však společné jmění zaniká a na insolvenčního správce přechází oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo jeho vypořádání navrhnout u soudu⁴⁴.

Do majetkové podstaty také náleží majetek jiných osob, na které byl však majetek převeden neúčinnými právními jednáními. O neúčinnosti právních jednání viz podkapitola 5.2.3.

Ohledně rozsahu majetkové podstaty zakotvuje InsZ úpravu vyřazení majetku třetích osob zajišťujících pohledávku za dlužníkem z majetkové podstaty, resp. že takový majetek do majetkové podstaty nenáleží. Pro tyto zajištěné věřitele není insolvenční řízení způsobem řešení jejich situace, a proto musí svůj nárok vymáhat mimo jeho rámec⁴⁵.

5.2. Incidenční spory

Je nesporné, že na rozsah majetkové podstaty a následnou možnost uspokojení věřitelů mají incidenční spory značný vliv. Obecně můžeme incidenční spory charakterizovat jako spory, které vznikají na základě jiného sporu, ale jejichž řešení je relativně samostatné a výsledek základního sporu na nich zčásti závisí. Incidenční spory se tak nevyskytují pouze v insolvenčním řízení, ale i v řízení podle jiných právních předpisů, kde však nejsou explicitně pojmenovány jako incidenční. Mimo incidenční spory v rámci insolvenčního řízení označujeme incidenčními také „*spory, které jsou vyvolány vykonávacím řízením nebo exekucí, ale nelze je v tomto řízení vyřešit*“⁴⁶.

44 Viz § 270 odst. 1 InsZ

45 Ševčík, D. – Šebesta, J. Majetková podstata a její zpeněžení. Bulletin advokacie, č. 9, 2012, s. 34

46 Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011. s. 485

InsZ však sám v úvodních ustanoveních definuje incidenční spory jako „*spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon, projednávané v rámci insolvenčního řízení*“⁴⁷. Jak už predikuje toto ustanovení, je na samotném InsZ, aby určil, co jsou incidenční spory. InsZ tak činí taxativním výčtem v § 159 InsZ.

Incidenční spory mají v některých ohledech specifickou povahu. Jsou stále součástí insolvenčního řízení, ale řeší se relativně samostatně a odděleně. Jako potvrzení této skutečnosti obsahuje insolvenční rejstřík u dlužníka zvláštní oddíl C, kde jsou evidovány právě probíhající incidenční spory. Jak řízení insolvenční, tak řízení o incidenčních sporech, se navzájem ovlivňují. Osud incidenčních sporů je spjat s insolvenčním řízením a podoba výsledku insolvenčního řízení je závislá na vyřešení incidenčního sporu. Zvláštností celého sporu, díky čemuž je bližší klasickému civilnímu procesu dle občanského soudního řádu, je i to, že rozhodnutí ve věci samé má formu rozsudku.

Jako každé sporné řízení, i toto se zahajuje návrhem ve formě žaloby⁴⁸ v okamžiku, kdy dojde věcně příslušnému soudu. V tomto případě soudu insolvenčnímu, u kterého je vedeno insolvenční řízení.

Jak bylo řečeno, § 159 odst. 1 InsZ stanovuje výčtem, co jsou incidenční spory. I když každý z incidenčních sporů má nějaký vztah k majetkové podstatě a potažmo i její správě, rád bych pohovořil o těch, se kterými se dle mého názoru můžeme setkat nejčastěji.

5.2.1. Spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek

Tyto spory vznikají na základě přezkoumaných pohledávek insolvenčním správcem, které jsou pak projednány na přezkumném jednání před insolvenčním soudem. Aktivně legitimován je v tomto sporu buď sám insolvenční správce, který tak učiní za předpokladu, že přihlášená pohledávka je vykonatelná a on ji popírá, nebo sám přihlášený věřitel, kterému byla nevykonatelná pohledávka popřena. Jak už samotný název incidenčního sporu napovídá, při přezkumu může dojít ke třem druhům popření, a

47 Viz § 2 písm. d) InsZ

48 Viz § 160 odst. 1 InsZ

to popření pravosti, výše či pořadí pohledávky⁴⁹. Pro zahájení řízení ve věci incidenčního sporu je pak přezkumné jednání důležité z hlediska časového bodu, od kterého začíná běžet lhůta 30 dnů k podání žaloby, a to v obou případech aktivní legitimace.

Insolvenční správce při přezkumu přihlášek zkoumá, zdali se zakládají na relevantním právním důvodu a zdali je tento důvod v přihlášené pohledávce doložen. Tím se snaží „ochránit“ majetkovou podstatu před neopodstatněnými pohledávkami věřitelů. Často může v praxi docházet k takovým případům, kdy jsou podány přihlášky pohledávek, které jako důvod vzniku pohledávky uvádějí ústní dohodu, kterou však nemají věřitelé u přihlášky jak doložit. Dlužník pak samozřejmě takovou dohodu evidovat vůbec nemusí, a proto by taková pohledávka mohla být popřena, a to konkrétně pro svoji pravost. Insolvenční správce však nedisponuje vždy úplnými informacemi a dost často musí vycházet pouze z dokumentů, které mu poskytl dlužník, a z informací v přihlášce pohledávky obsažených, popř. z dokumentů k přihlášce přiložených. Incidenční spor v tomto smyslu slouží pro detailnější rozbor právního vztahu a vzniku pohledávky a měl by tak na jedné straně eliminovat věřitele, u kterých žádný právní důvod vzniku pohledávky neexistuje, a na druhé straně potvrdit věřitele, jejichž způsob prokázání existence pohledávky za dlužníkem není jednoduše doložitelný prostřednictvím přihlášky.

Ze zákonných ustanovení⁵⁰ a z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 2012 sp. zn. 1 VSPH 191/2011-65 vyplývá, že důkazní břemeno v takových sporech nese vždy ten, kdo žalobu podává, resp. ten, kdo žalobu měl podat. Pokud podává žalobu, která se vztahuje k popření vykonatelné pohledávky insolvenční správce, musí doložit, že taková pohledávka opravdu nevznikla nebo neexistuje v takové výši nebo jí nepřísluší pořadí, lépe řečeno druh pohledávky, které věřitel přihláškou deklaruje. V minulosti docházelo k tomu, že se insolvenční správce zbavil své povinnosti podávat žalobu proti vykonatelné pohledávce tím, že přezkoumal přihlášenou pohledávku a zapsal ji do seznamu pohledávek jako nevykonatelnou⁵¹. Tím přešla aktivní legitimace na věřitele popřené pohledávky. V souvislosti s celým ekonomickým procesem

49 O tom více viz § 193 - § 195 InsZ

50 Srov. § 198 odst. 3 InsZ, § 199 InsZ

51 URL: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/prezkoumani-pohledavky-jez-byla-veritelem-uplatnena-jako-vykonatelna>> [cit. 2015-20-3]

insolvenčního řízení a majetkovou podstatou jako takovou se nabízí otázka, zda by v některých případech neměl insolvenční správce i možnou popiratelnou vykonatelnou pohledávku nechat být a žalobu neuplatňovat vzhledem k nákladům na samotné uplatnění pohledávky, které mohou být někdy vyšší než výsledný zisk. Jednalo by se tak o porušení řádné a svědomité péče či nikoliv?

5.2.2. Spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty

Na základě těchto sporů dochází k vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty. Může někdy dokonce docházet k případům, kdy po těchto sporech nemusí do majetkové podstaty náležet nic.

Tento druh žalob se vztahuje k majetku, který je zanesen do soupisu majetkové podstaty a aktivní legitimaci má v tomto případě osoba, která tvrdí, že konkrétní majetek do soupisu neměl být vůbec zapsán, a to z toho důvodu, že to vylučuje její právo k majetku nebo tu existuje jiný důvod, na základě kterého by mělo dojít k vyloučení. Logicky už zde nemůže figurovat insolvenční správce jako žalobce, neboť jakožto zpracovatel soupisu za něj odpovídá a bude se vždy nacházet v postavení žalovaného. Žaloba, která se v tomto sporu podává, se také nazývá žalobou vylučovací neboli excindační⁵².

Stejně jako bylo u předchozího sporu důležité z hlediska včasnosti podání žaloby přezkumné jednání, zde je takovým okamžikem vyrozumění insolvenčním správcem. Správce tak vyrozumí osoby, o kterých se domnívá, že by jim mohlo svědčit právo k nějakému majetku v majetkové podstatě. V tomto vyrozumění musí insolvenční správce poučít příjemce o možnosti podat vylučovací žalobu. Tuto žalobu je pak třeba podat do 30 dnů od doručení vyrozumění. Co se týče způsobu doručení, však zákon mlčí. Základní formou doručování v insolvenčním řízení je prostřednictvím vyhlášky dle § 71 InsZ, tedy zveřejněním písemnosti v insolvenčním rejstříku. Zde by se však jednalo nejspíše o nedostatečnou formu vzhledem k tomu, že by se na okamžik zveřejnění vztahovala lhůta 30 dnů k podání vylučovací žaloby⁵³. Byly by tím tak kladeny příliš

52 Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011. s. 611

53 Richter, T. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 284

velké nároky na osoby, které by případně žalobu podat chtěli, jelikož by museli pravidelně kontrolovat insolvenční rejstřík, zdali se jejich majetek nedostal do soupisu nějaké majetkové podstaty. Způsob doručení bude z důvodu počátku běhu lhůty třeba také prokázat. Zdá se jako rozumné řešení spíše než doručování vyhláškou doručovat vyrozumění prostřednictvím poštovních služeb s doručenkou⁵⁴.

InsZ je pak ohledně lhůt velmi přísný, protože v ust. § 83 InsZ znemožňuje, aby bylo zmeškání lhůty prominuto. Nevidím však důvod, proč by se např. na vylučovací žalobu nemohl použít § 58 odst. 1 OSŘ, když by osobě svědčil omluvitelný důvod⁵⁵. Nemožnost podat vylučovací žalobu z důvodu uplynutí lhůty a to z omluvitelného důvodu se zdá jako nepřiměřený zásah do vlastnického práva.

Zákon dále neupravuje možnosti osoby, které svědčí právo k věci v takovém případě, kdy ji insolvenční správce řádně nevyrozumí. Nabízí se otázka, zda by neměla být pro takové situace zavedena i subjektivní lhůta. S touto alternativou nedoručení vyrozumění však zákon nespojuje žádné účinky, co se týče majetkové podstaty. V mezidobí než by se osoba o soupisu dozvěděla, by tak mohl být majetek zpeněžen popř. již použit na uspokojení věřitelů. Nejspíš by pak přišla na řadu odpovědnost insolvenčního správce za škodu v případě, že to byl on, kdo pochybil. Právo na vydání výtěžku zpeněžení by měla osoba v případě, že by ke zpeněžení došlo v průběhu řízení o vylučovací žalobě.

5.2.3. Spory na základě odpůrcí žaloby

Odpůrcí žaloba je důležitou složkou správy majetkové podstaty, jejíž uplatňování má na starosti insolvenční správce a to i v případě, že není osobou s dispozičním oprávněním. Na základě odpůrcí žaloby může soud rozhodnout o neúčinnosti právního jednání, které se vztahuje k majetkové podstatě a jejímu rozsahu resp. obsahu. Tak chrání jak majetkovou podstatu, tak zároveň věřitele, kteří se z podstaty uspokojují. Důležité je také zmínit, že se na základě těchto sporů prohlašuje pouhá neúčinnost takových právních jednání, nikoliv neplatnost.

Obecně zná InsZ dva druhy neúčinnosti, a to neúčinnost, která vzniká přímo ze

54 Hásová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 731
55 Srov. § 225 odst. 3 InsZ

zákona, a neúčinnost, kterou je třeba uplatnit u soudu odpůrcí žalobou. Revizní novela v tomto směru přinesla posun koncepce v InsZ, neboť upřednostňuje neúčinnost, kterou je třeba uplatnit na základě žaloby, a pouze v některých případech ponechala neúčinnost, která vzniká přímo ze zákona⁵⁶. Úpravu neúčinnosti právních jednání obsahuje zejména § 235 InsZ. Za neúčinné právní jednání se považuje takové jednání, kterým dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů, či zvýhodňuje některé věřitele před jinými. Těchto jednání se může dlužník dopustit jak konáním, tak opomenutím.

Insolvenční správce musí v tomto ohledu zkoumat jednání dlužníka, či jiných osob a podrobovat ho řádné analýze, zdali nedošlo ke zkrácení uspokojení věřitelů nebo ke zvýhodnění jednoho či více z nich. Takovéto zkoumání je třeba zejména před prohlášením konkursu, kdy je dlužník stále osobou s dispozičním oprávněním. V okamžiku, kdy dispoziční oprávnění přejde na základě prohlášení konkursu na insolvenčního správce, se stávají právní jednání dlužníka v souvislosti s majetkovou podstatou neúčinnými přímo ze zákona. To nám říká § 246 odst. 2 InsZ, který výslovně vylučuje použití § 235 odst. 2 InsZ⁵⁷.

Aktivně legitimován je v těchto sporech pouze insolvenční správce. Nedochází tak k takové nepřehlednosti při větším množství odpůrcích žalob, jako tomu bylo za ZKV⁵⁸. Správce je však v podání odpůrcí žaloby limitován, a to zejména prekluzivní objektivní lhůtou v trvání jednoho roku od okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Tím se na správce vyvíjí značný tlak v rychlosti postupu. S tím je samozřejmě spojena rychlost a efektivnost součinnosti dlužníka, věřitelů a orgánů veřejné správy. To vše ovlivňuje, zdali správce včas zjistí případné informace potřebné k podání odpůrcí žaloby. Aby celá iniciativa podání žaloby nebyla závislá na libovůli insolvenčního správce, věřitelský výbor, resp. schůze věřitelů⁵⁹, má možnost svým rozhodnutím insolvenčnímu správci uložit povinnost, aby odpůrcí žalobu podal. Ten může odmítnout pouze za předpokladu nedostatku finančních prostředků v majetkové podstatě na pokrytí nákladů řízení. Pasivní legitimace pak náleží osobám, které mají povinnost

56 Srov. např. § 111 odst. 3 InsZ a § 235 odst. 2 InsZ před revizní novelou.

57 Neúčinnost dlužnických právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužnickým právním úkonům (dále jen "odpůrcí žaloba"), není-li dále stanoveno jinak.

58 Viz § 16 odst. 1 ZKV

59 Srov. § 46 odst. 2 InsZ

plnění z neúčinného právního jednání vydat. Jejich výčet nalezneme v § 237 InsZ.

Plnění, které bylo na základě neúčinného právního jednání poskytnuto, pak náleží do majetkové podstaty až právní mocí rozsudku o neúčinnosti právního jednání. Problém může vzniknout, pokud osoba, která má povinnost věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou z neúčinného právního jednání vydat, tak ani po výzvě neučiní. Revizní novela přinesla značnou změnu v těchto poměrech, kdy insolvenční správce může s odpůřčí žalobou spojit i uložení povinnosti vydat peněžité plnění nebo peněžitou náhradu. Na tuto žalobu se pak bude hledět spíše jako na žalobu určovací a rozhodnutí soudu bude mít tak i proti dikci ust. § 235 odst. 2 InsZ účinek deklaratorní⁶⁰. Důvodová zpráva k revizní novele však neuvádí, proč zákonodárce do této možnosti nezahrnul vydání samotné věci či jiné majetkové hodnoty a omezil ust. § 293 odst. 4 InsZ pouze na peněžní plnění či náhradu. V ostatních případech tak bude muset pro vymožení vydání věci insolvenční správce postupovat dle občanského soudního řádu a mimo insolvenční řízení. Nic však nemění na tom, že daná věc či jiná majetková hodnota je od právní moci rozsudku o neúčinnosti právního jednání součástí majetkové podstaty.

Vzhledem k tomu, že vylučovací žalobu můžeme pokládat ve své podstatě za opak odpůřčí žaloby, co se insolvenčního řízení týče,⁶¹ není překvapivé, že vylučovací žaloba je vůči předmětu plnění z neúčinného právního jednání, o kterém již bylo rozhodnuto na základě odpůřčí žaloby, nepřípustná. Soud totiž už rozhodl, zda daná věc či jiná majetková hodnota do majetkové podstaty náleží či nikoliv.

Lze si tedy povšimnout, že incidenční spory mohou prostupovat celým insolvenčním řízením a je zejména na insolvenčním správci, který se v nich objevuje na straně žalující i žalované, se s těmito spory vypořádat, a to v duchu řádné správy majetkové podstaty a zásad svědomité a odborné péče.

5.3. Obsah majetkové podstaty

Výše jsme již objasnili, k jakému okamžiku náleží majetek dlužníka do

60 URL: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/odporovatelne-pravni-jednani-v-novelizovanem-insolvencnim-zakone-97074.html>> [cit. 2015-10-3]

61 Vylučovací žalobou osoba tvrdí, že daná věc či jiná majetková hodnota není součástí majetkové podstaty, odpůřčí žalobou insolvenční správce tvrdí, že daná věc či jiná majetková hodnota součástí majetkové podstaty je.

majetkové podstaty. Je třeba však zkoumat také obsah této majetkové podstaty, neboť ne vše, co náleží dlužníku, jako jeho majetek, náleží také do majetkové podstaty⁶². Právní úprava nám v § 206 InsZ nabízí demonstrativní výčet toho, co do majetkové podstaty náleží. Pokud bychom se snažili o výčet taxativní, jistě by situace směřovala k poškozování věřitelů, protože objektivně nelze pomyslet na všechny druhy majetku, které by měly do podstaty náležet. Abychom pak mohli být přesnější ve stanovení obsahu, zákon nám dále upravuje i negativní vymezení podstaty, jinými slovy tedy stanovuje to, co do ní nenáleží.

Nelze opominout, že od 1. 1. 2014, kdy vstoupil v účinnost OZ, se nám obsah majetkové podstaty v některých případech změnil. Tento fakt bude mít také význam pro samotný soupis majetkové podstaty, kde je pro přehlednost rozdělen majetek do příslušných kategorií. Je třeba dodržovat nové vymezení věcí nemovitých, které upravuje § 498 odst. 1 OZ, kdy definice rozšiřuje pojem nemovitá věc i na podzemní stavby se samostatným účelovým určením (např. tunely) či věcná práva k pozemkům nebo k těmto podzemním stavbám (jako příklad můžeme uvést právo stavby)⁶³. Stejně jako v mnoha jiných ustanoveních, InsZ zatím z nějakého důvodu nereaguje na novou terminologii a novou právní úpravu některých institutů⁶⁴, které OZ zavádí, a to i přesto, že společně s OZ vstupovala v účinnost i revizní novela. Zákonodárce tak dospěl k jistému pochybení, k jehož překlenutí je třeba využít výkladu popř. analogie. V tomto směru používá InsZ v obsahu majetkové podstaty stále termínu podnik⁶⁵. Měli bychom být tedy přesnější a používat pojem obchodní závod, jak nám ho definuje § 502 OZ.

Jak již bylo zmíněno, InsZ obsahuje zákonná ustanovení, která vymezují majetkovou podstatu negativně, tedy co do ní nepatří. Taková úprava je důležitá jako korektiv k demonstrativnímu výčtu v § 206 InsZ a zabraňuje přechodu určitého majetku dlužníka nezbytného k jeho životu do majetkové podstaty⁶⁶. Do majetkové podstaty nenáleží (pokud však InsZ nestanoví) majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Jsou to věci či jiné majetkové hodnoty, které jsou uvedeny

62 Srov. § 495 OZ, § 2 písm. e) InsZ

63 Srov. § 119 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník: „*Nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.*“

64 Viz např. § 12 odst. 1 písm. c) InsSprZ, dle § 55 an. OZ lze svéprávnost člověka pouze omezit, nikoliv však zbavit

65 Viz § 206 odst. 1 písm. c) InsZ

66 Více viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. 20 Cdo 180/2003

např. v § 321, § 322 odst. 1, 2 OSŘ. Revizní novela přinesla v této oblasti urychlení řízení, a to v případě, že dojde k nejasnosti o tom, zdali daná věc či jiná majetková hodnota do kategorie nepostihnutí výkonem rozhodnutí či exekucí spadá či nikoliv. Přesunula totiž pravomoc o takové otázce rozhodnout na insolvenční soud. Tím zákonodárce ctí zásadu rychlosti a efektivnosti insolvenčního řízení dle § 5 písm. a) InsZ. Zvláštní úpravu negativního vymezení obsahuje § 208 InsZ⁶⁷.

Dokumentem, ze kterého by měl správce při zjišťování podstaty vycházet a který by měl plnit funkci jakéhosi základního kamene, na kterém bude správce stavět, je jistě seznam majetku, který má povinnost poskytnout dlužník. Povinnost tento seznam podat vzniká na základě dvou skutečností, a to na základě zákona nebo rozhodnutí insolvenčního soudu. První případ je upraven v § 104 odst. 1 písm. a) InsZ, kdy zákon ukládá dlužníku, který podává insolvenční návrh, aby k takovému návrhu přiložil i seznam majetku. Pokud by k návrhu seznam majetku připojen nebyl, mohl by to být (po marném uplynutí lhůty k doplnění) i důvod k odmítnutí insolvenčního návrhu soudem dle § 128 odst. 2 InsZ. Seznam závazků, které má dlužník povinnost přiložit k návrhu dle písm. b) zmíněného ustanovení o náležitostech návrhu, je pak pro insolvenčního správce spíše kontrolním dokumentem při přezkoumávání pohledávek a má k majetkové podstatě a jejímu zjišťování spíše nepřímý vztah. Druhým případem, kdy má dlužník povinnost seznam majetku poskytnout, je na základě rozhodnutí insolvenčního soudu dle § 211 odst. 1 InsZ, který je vydán v řízení, které se zahajovalo na základě insolvenčního návrhu podaného věřitelem. Z logiky věci vyplývá, že dlužník by měl mít o svém majetku nejlepší přehled, ovšem ne vždy tomu tak ve skutečnosti doopravdy je. Problém může také nastat v případě, že u dlužníka-právnícké osoby řádně nefunguje statutární či jiný orgán a tedy ani rozhodnutí soudu ve věci vydání seznamu majetku nemusí mít kýžený efekt. Veškerá práce potom zůstane na samotném správci, který však má další nástroje k tomu, aby byla majetková podstata náležitě zjištěna.

⁶⁷ „Nestanoví-li tento zákon jinak, do majetkové podstaty nepatří též majetek, se kterým lze podle zvláštního právního předpisu naložit pouze způsobem, k němuž byl určen, zejména účelové dotace a návratné výpomoci ze státního rozpočtu, z Národního fondu, z rozpočtu územního samosprávného celku nebo státního fondu, finanční rezervy vytvářené podle zvláštních právních předpisů, majetek České národní banky, který byl na základě zvláštních dohod svěřen do správy jiné osobě, zboží propuštěné celním úřadem k dočasnému použití a majetek státu v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem.“

5.4. Součinnost dlužníka

Jedním z takových nástrojů je povinnost součinnosti dlužníka dle § 210 InsZ ve vztahu k insolvenčnímu správci, a to na základě pokynů, které správce dlužníkovi ukládá. Součinnost dlužníka ovlivňuje to, jak efektivně a rychle bude celé řízení probíhat, neboť stále disponuje mnohými informacemi, které mohou být pro správce při zjišťování, ale i v průběhu celého řízení velice důležité. InsZ se snaží „bojovat“ proti problémům ohledně statutárních orgánů právnických osob a jejich součinnosti a to v § 210 odst. 2 InsZ, který říká, že *„je-li dlužníkem právnická osoba, mají povinnosti podle odstavce 1 její statutární orgány a jejich členové nebo likvidátor, jde-li o právnickou osobu v likvidaci. Jestliže postavení statutárního orgánu má více osob oprávněných jednat samostatně, lze splnění těchto povinností požadovat od kterékoli z nich. Uvedené osoby mají tuto povinnost i v případě, že jejich postavení zaniklo v posledních 3 měsících před zahájením insolvenčního řízení“*.

Statutární orgán zastupuje⁶⁸ dle § 164 odst. 1 OZ právnickou osobu ve všech záležitostech a dle § 193 OZ nabývá likvidátor působnosti statutárního orgánu okamžikem svého povolání. Nepřekvapí nás tak, že hlavními osobami, které mají poskytovat součinnost v rámci právnické osoby je její statutární orgán, popř. likvidátor, pokud se právnická osoba nachází v likvidaci. Důležitá je však zejména poslední věta citovaného ustanovení. Je to ve své podstatě preventivní opatření proti tomu, aby členové statutárního orgánu zahájením insolvenčního řízení neodstupovali ze své funkce. InsZ myslí i na ty případy, kdy statutární orgán z nějakého důvodu nefunguje nebo v danou chvíli nemá žádné členy. V tomto případě může insolvenční správce žádat součinnost po dlužníkových společnících, zaměstnancích či členech dlužníka-právnické osoby.

Samozřejmě může docházet i k případům, kdy dlužník vůbec nereaguje na pokyny správce. Zde pak nastupují prostředky přísnější povahy ve smyslu uložení pořádkové pokuty dle § 53 odst. 1 OSŘ,⁶⁹ nařízení prohlídky bytu a jiných místností soudem či předvolání, popř. předvedení dlužníka k výslechu a prohlášení o majetku.

⁶⁸ Dle OZ je svéprávnost, tedy způsobilost svým jednáním na sebe brát práva a povinnosti, přiznána pouze fyzickým osobám. Právnická osoba má pouze právní osobnost, ale jednat za ní musí osoba fyzická, která svéprávnost má. Právnická osoba tedy jedná vždy v zastoupení.

⁶⁹ Viz také rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 8. 2012 sp. zn. 3 VSPH 198/2012-B-37

Nesmíme také zapomínat na nástroj *ultima ratio*, tedy na trestněprávní odpovědnost, konkrétně dle § 225 TZ. O trestní odpovědnosti v souvislosti s poskytnutím součinnosti viz níže.

5.5. Součinnost orgánů veřejné správy

Často se stává, že dlužník neposkytuje součinnost v takovém rozsahu, aby bylo možné zjistit úplný a správný stav majetkové podstaty nebo ani nedisponuje některými dokumenty, které stav majetku dokládají či vyvracejí. V takovém případě je insolvenčnímu správci dáno zákonem další právo, resp. povinnost příjemce a tím je právo žádat součinnost od orgánů veřejné správy.

Tento druh součinnosti je pro správce poměrně klíčovým. Mělo by k němu docházet při každém řešení úpadku konkursem, a to i v případě, že dlužník součinnost poskytuje. Dokumenty, které poskytují orgány veřejné správy, mohou potvrzovat či vyvracet tvrzení dlužníka, který ne vždy bude poskytovat úplné a pravdivé informace. Součinnost tak může fungovat i jako pojistka v tom smyslu, že dlužník poskytuje pravdivé informace, spolupracuje dle práva a nic nezatajuje. Jak bylo uvedeno výše, nemusí mít dlužník vždy správný přehled o veškerém svém majetku, a aby insolvenční správce dodržel zásadu jednání s odbornou péčí, neměl by součinnost orgánů veřejné správy jistě opomenout.

Právní úprava součinnosti orgánů veřejné správy je upravena v §§ 43 a 44 InsZ. Ve svém prvním odstavci nám zákon stanovuje demonstrativním výčtem orgány veřejné správy, které součinnost poskytují. Jsou jimi především katastrální úřady, orgány evidující motorová vozidla a jiné správní úřady, jakož i notáři, soudní exekutoři, osoby vedoucí evidenci cenných papírů, finanční instituce, provozovatelé telekomunikačních služeb, provozovatelé poštovních služeb a jiné osoby, které se zabývají přepravou zásilek, vydavatelé tisku a dopravci. Součinnost spočívá zejména v poskytnutí údajů, které se vztahují k majetkové podstatě a její správě. Dále v poskytnutí dokumentů, popř. umožnění insolvenčnímu správci dálkový přístup k údajům vedeným v elektronické podobě. Důležitou roli mezi orgány veřejné správy mají ve vztahu k majetkové podstatě a samotnému konkursu katastrální úřady, orgány evidující motorová vozidla a finanční instituce. Při součinnosti s těmito orgány dochází asi nejčastěji k rozšiřování majetkové

podstaty, ať už se jedná o nemovitosti, motorová vozidla, nebo peněžní prostředky na účtech. Pro insolvenčního správce a potažmo i věřitele je důležité, že tato součinnost je poskytována bezplatně.

Při žádosti o součinnost orgánů veřejné správy pak lze insolvenčním správcům doporučit přikládat také doklad o tom, že danému dlužníku byli jako správci ustanoveni. Takovéto potvrzení není obligatorní, ale orgány ho mohou na správci v souladu s § 44 odst. 2 InsZ požadovat. Pokud však insolvenční správce přiloží rozhodnutí insolvenčního soudu o ustanovení rovnou k žádosti o součinnost, vyhne se tak dalším možným průtahům. Zmíněné ustanovení v současné době však postrádá větší smysl. Není snad už ani reálné, aby orgán veřejné správy neměl možnost si pomocí veřejného přístupu do insolvenčního rejstříku zjistit, zdali je insolvenční správce opravdu ustanoven či nikoliv. Jde podle mého názoru o zbytečnou formalizaci, díky které může docházet ke zbytečným průtahům. S průtahy je spojeno i úvodní ustanovení § 43 odst. 1 InsZ, které ukládá povinnost orgánům veřejné správy poskytnout součinnost bez zbytečného odkladu od doručení žádosti. Jedná se o neurčitý pojem, který je možné v souvislosti s konkrétními případy vykládat rozdílně.

Nabízí se zde otázka, jaké má insolvenční správce prostředky k tomu, aby mu součinnost orgánů veřejné správy byla opravdu poskytnuta. Jak bylo řečeno, k zajištění součinnosti dlužníka, popř. k jeho obejití v konkrétních případech, může insolvenčnímu správci pomoci soud⁷⁰. Pro orgány veřejné správy je zde jakýsi pasivní donucovací prostředek, a to ve formě odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu, která je zakotvena v § 44 odst. 3 InsZ. Tato odpovědnost se vztahuje k těm případům, kdy škoda vznikne, pokud orgán veřejné správy neposkytne součinnost řádně a včas. Ne vždy však bude úplně jednoduché najít kauzální nexus mezi neposkytnutím součinnosti a vzniklou škodou, ale pokud nedojde k včasné a řádné součinnosti, orgány veřejné správy se tak vystavují nebezpečí možné odpovědnosti a následné náhrady škody. V souvislosti s pojmem „včas“, bude vždy záležet na konkrétním případě. Nedá se tedy generalizovat, že orgány veřejné správy mají např. povinnost poskytnout součinnost do tří dnů od doručení výzvy.

V souvislosti s neplněním součinnosti nesmíme zapomenout na odpovědnost

⁷⁰ Rozumí se tím pořádková pokuta, nařízení prohlídky bytu a jiných místností, předvolání, předvedení k výslechu a k prohlášení o majetku.

trestněprávní. Ta by se v tomto případě vztahovala k trestnému činu porušení povinnosti v insolvenčním řízení dle § 225 TZ, a to jak pro dlužníka, tak pro orgány veřejné správy⁷¹. Ovšem za takové jednání či opomenutí, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, je odpovědná vždy fyzická osoba, která v konkrétní situaci jednala či něco opomněla⁷². Při polemice do jaké míry připadá trestní odpovědnost v úvahu, narážíme na řadu problémů. Trestní zákoník by se dle zásady subsidiarity trestní represe měl vztahovat pouze na nejzávažnější porušení či ohrožení hodnot, která chrání. Jedná se o prostředek *ultima ratio*, jinými slovy o prostředek poslední instance. Pokud jsou zde tedy soukromoprávní sankce, které je možno uložit, trestní zákoník se nepoužije. V oblasti insolvence a konkrétně v oblasti porušování povinnosti součinnosti nejspíše nebude docházet k tak častému naplnění skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti v insolvenčním řízení, ale je třeba si uvědomit, že tu možnost trestní odpovědnosti stále je. Trestní řízení navíc v tomto smyslu klade velké nároky na dokazování, kdy insolvenční správce má poskytovat potřebné dokumenty a další důkazy k prokázání spáchání trestného činu⁷³. V tomto směru je bohužel zřejmé, že ve většině případů nestojí náklady a čas na trestní řízení vynaložené za jeho vedení, neboť povětšinou nebude státní zástupce (potažmo insolvenční správce) schopen v daném případě unést důkazní břemeno. Hrozba vedení trestního řízení proti povinným subjektům součinnosti tu stále je, ovšem jeho reálná použitelnost následovaná pravomocným odsuzujícím rozsudkem je však velmi nepravděpodobná.

Zapomenout bychom neměli ani na součinnost, kterou by měli poskytovat insolvenčnímu správci věřitelé, neboť taková součinnost je jistě v jejich společném zájmu.

5.6. Soupis majetkové podstaty

Jedním z prvků transparentnosti a průhlednosti insolvenčního řízení je i soupis majetkové podstaty, který pořizuje insolvenční správce a který je následně zveřejněn v insolvenčním rejstříku a v průběhu řízení je upravován. Jedná se tedy o listinu, do níž se

71 Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až § 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2259

72 Tamtéž s. 2264

73 Řeháček, O. Několik poznámek k § 225 trestního zákoníku. Konkursní noviny, 2013, č. 6, s. 5

zapisuje majetek náležející do majetkové podstaty. Soupis musí mít určité formální a obsahové náležitosti, aby výpovědní hodnota soupisu byla dostatečně relevantní jak pro insolvenční soud nebo věřitele, tak i pro třetí osoby, které mohou mít k majetku, vedeném v soupisu nějaký právní vztah.

Ust. § 217 odst. 1 InsZ uvádí, že „*jakmile dojde k zápisu majetku do soupisu, lze se zapsanými majetkovými hodnotami nakládat jen stanoveným způsobem stanoveným tímto zákonem.*“ Insolvenční soud, který dává insolvenčnímu správci pokyny ohledně soupisu majetkové podstaty, má snahu uložit splnění této povinnosti v co nejkratší době. Výhodou celého soupisu je, že až na jednu výjimku⁷⁴ není nijak časově omezen. Bylo by to vlastně i proti logice věci, neboť během řízení se může objevit další dlužníkův majetek, který na počátku nebyl znám, a insolvenční správce tak může během řízení soupis aktualizovat a doplňovat. Z ustanovení není vyloženě jasné, zda účinky zápisu do soupisu nastávají jeho skutečným zápisem provedeným insolvenčním správcem, nebo až po zveřejnění soupisu v insolvenčním rejstříku⁷⁵. Vzhledem k formálnímu procesu a vztahu k třetím osobám se však bude jistě jednat o druhý případ.

Každá věc nebo jiná majetková hodnota, která náleží do majetkové podstaty, musí být v soupisu uvedena jako samostatná položka a musí být dostatečně podrobně popsána, aby byla možná její jasná identifikace a nedošlo k možnosti zaměnitelnosti. Podnik, resp. obchodní závod a jiná hromadná věc se však zapisují jako jediná položka, u které je popsán soubor věcí, ze kterých se skládá. Náležitosti soupisu nám podrobněji upravuje vyhláška č. 311/2007 Sb. ve svém § 14 a to taxativním výčtem.

Soupis je značně důležitý pro konkursní řízení, a to konkrétně pro zpeněžování majetkové podstaty. Soupis se totiž stává právním důvodem zpeněžení majetkové podstaty⁷⁶ správcem, který disponuje oprávněním s majetkovou podstatou nakládat.

Ocenění položek soupisu, které má za úkol provést dle § 219 InsZ insolvenční správce, má pouze orientační hodnotu. Správce není specialista na oceňování majetku a vychází tak z dokumentů, které mu poskytuje dlužník. Dokumenty však mohou být

74 Srov. § 239 odst. 3 InsZ, více viz Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk 1120/0 z roku 2005

75 Srov. § 222 InsZ: *Soupis a doplněný soupis zveřejní insolvenční soud v insolvenčním rejstříku neprodleně po jeho sestavení nebo doplnění.* Bylo by ovšem administrativně zatěžující, pokud by v počáteční fázi sestavování soupisu měl insolvenční správce každou úpravu zasílat soudu, aby nastaly jeho účinky. První fáze bude tak trvat delší dobu, než bude soupis sestaven a následně zveřejněn.

76 Richter, T. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 283

zastaralé a odhad správcem může být také neaktuální. Je možné však na základě požadavku věřitelského výboru nebo uvážením insolvenčního správce stanovit pro oceňování majetku v soupisu znalce. Odhad celkové hodnoty majetkové podstaty by se tak tímto stal daleko přesnější, než pokud by vše oceňoval insolvenční správce na základě výše zmíněných dokumentů.

Pokud by si správce nebyl jist a měl pochybnosti o tom, zdali majetek, který do soupisu zapsal, skutečně patří dlužníkovi a náleží do majetkové podstaty, takovou skutečnost poznamená, a pokud má informaci o tom, kdo by mohl být vlastníkem dané věci, vyrozumí ho o tom. Pokud by se do soupisu dostal majetek dle § 207 popř. § 208 InsZ má možnost dlužník podat návrh na jeho vynětí z majetkové podstaty a to dle § 226 InsZ. Další osobou, která může majetek z majetkové podstaty vyjmout, je insolvenční správce, který tak může učinit až po předchozím souhlasu věřitelského výboru a insolvenčního soudu. Bude se jednat zejména o takové věci či jiné majetkové hodnoty, které nemohou svou povahou sloužit k uspokojení věřitelů. Půjde např. o nedobytné pohledávky či nemovitosti kontaminované škodlivými látkami, mající negativní dopad na životní prostředí, jejichž odstranění by vedlo k nákladům převyšujícím hodnotu nemovitosti⁷⁷. Takový majetek zůstává nadále ve vlastnictví dlužníka, který s ním může disponovat, protože už není součástí majetkové podstaty⁷⁸.

⁷⁷ Tamtéž s. 277

⁷⁸ Srov. § 229 odst. 1 InsZ

6. VÝKON DISPOZIČNÍHO OPŘÁVNĚNÍ

Tato kapitola popisuje nakládání s majetkovou podstatou a její správu od okamžiku prohlášení konkursu. Navazuje tím tak na předchozí kapitolu, ve které jsme stanovili, jaký majetek bude správě podléhat. Cílem celé činnosti správy je udržení hodnoty majetku v majetkové podstatě, popř. jeho rozmnožení, a snaha o co nejvyšší míru uspokojení věřitelů ze zpeněžené podstaty a to vše v rámci zákonných podmínek InsZ. Rád bych se v této kapitole zaměřil na činnosti, které insolvenční správce jako osoba s dispozičním oprávněním po prohlášení konkursu vykonává a to od doby vzniku takového oprávnění až po zpeněžení majetkové podstaty. Při řešení úpadku konkursem se jedná o činnost, která je nezastupitelná a správce, jakožto subjekt, který není ani na straně dlužníka, ani na straně věřitelů, se zdá být dostatečně nestrannou a v zásadě nezávislou osobou⁷⁹ k jejímu řádnému výkonu.

Jak pojem nakládání, tak pojem správy majetkové podstaty nám definuje InsZ, a to v §§ 228 a 230. Jde o poměrně široký okruh činností, a proto není asi možné uspokojivě tyto dva pojmy definovat vyčerpávajícím, tedy taxativním výčtem. Zákonodárce se v obou případech uchýlil k výčtu demonstrativnímu. Obě definice jsou však slovně a logicky vystavěny odlišně. Z ustanovení vyplývá, že správa je vlastně podmnožinou nakládání, tedy úpravou zpřesňující a obsahově užší. Správa se totiž v zákoně vymezuje jako činnost, jakož i právní úkony (resp. jednání) a opatření z ní vyplývající, pokud směřuje k zachování hodnoty podstaty, popř. její rozmnožení, aby majetek v ní byl využíván v souladu s jeho určením a aby byly vymoženy pohledávky dlužníka⁸⁰. Nakládání je v jistém směru svou definicí širší povahy, kterážto vyplývá již z ust. § 228 písm. a) InsZ:

„Nakládáním s majetkovou podstatou se rozumí zejména

a) právní úkony, které se týkají majetku náležejícího do majetkové podstaty...“

Jedná se tedy o všechny právní úkony, resp. jednání, která s majetkem v majetkové

⁷⁹ Srov. § 11 InsZ

⁸⁰ Viz § 230 odst. 1 InsZ

podstatě souvisí.

Je také třeba rozlišovat správu majetku dle InsZ a správu cizího majetku dle § 1400 an. OZ, která upravuje obecnou správu cizího majetku a pro specifické insolvenční řízení by tak byla použitelná jen do určité míry. Právní úprava v OZ je svou povahou subsidiární k InsZ, a to dle § 9 odst. 2 OZ, tedy ustanovení o správě cizího majetku v OZ se nejspíše použijí v tom rozsahu, v jakém správu majetkové podstaty neupravuje InsZ. Vzhledem ke specifické povaze celého insolvenčního řízení, by stálo za zvážení takovýto vztah zpřesnit a výslovně upravit v InsZ, podobně, jak je tomu v § 7 InsZ ve vztahu k občanskému soudnímu řádu.

Insolvenční správce jako osoba, která správu majetkové podstaty vykonává, se zdá jako vhodnou volbou pro tuto činnost, kdy není svěřena ani dlužníkovi, resp. statutárním orgánům dlužníka-právnícké osoby, ani věřitelům. U každé z těchto stran totiž může prostřednictvím jejich motivace docházet ke značnému poškozování podstaty či narušování základních zásad insolvenčního řízení. Pokud by například spravoval svůj majetek dlužník, mohlo by docházet k těmto jevům: (i) Dlužník by po prohlášení konkursu neměl žádnou motivaci o majetek se řádně starat a snažit se, aby zůstala zachována jeho hodnota a nijak se nezmenšoval. Docházelo by k poškozování majetkové podstaty a věřitelů. V druhém extrému, kdy by se dlužník snažil sám sebe zachránit a rozšiřovat majetkovou podstatu, mohlo by se stávat, že bude příliš riskovat v nakládání s podstatou, což by nakonec mohlo mít také negativní dopad na její hodnotu. (ii) Pokud by správu vykonávali věřitelé, došlo by k jejich rozdělení na dva tábory, kde by majoritní věřitelé rozhodovali nezávisle na názoru či konečném uspokojení věřitelů minoritních a kde by střední či minoritní věřitelé byli ve stavu racionální apatie⁸¹. Výše jejich pohledávek i výše hlasů by tedy byla oproti majoritním věřitelům v jasném nepoměru a nemohli by do správy ani relevantně zasahovat. Na straně majoritního věřitele by pak mohlo docházet ke zneužití ve směru individuálního uspokojení. Z výše uvedeného můžeme dojít k závěru, že nestranný subjekt, jako je insolvenční správce, je pro správu majetkové podstaty nezbytný.

Ust. § 229 InsZ, které upravuje, v jakém okamžiku insolvenčního řízení a jaká osoba získává dispoziční oprávnění k majetkové podstatě, je pro celé řízení a způsobu

⁸¹ Richter, T. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 139

řešení úpadku klíčové. Od tohoto ustanovení se pak veškeré činnosti spojené s majetkovou podstatou odvíjejí. Jak je znatelné ze zákonného ustanovení, okamžik vzniku (přechodu) dispozičního oprávnění se u dané osoby váže k určitému okamžiku v insolvenčním řízení. Je třeba mít však neustále na paměti, že dispoziční oprávnění se vztahuje toliko k majetkové podstatě⁸². Pokud je nějaký majetek vyjmut či vyřazen z majetkové podstaty, už nespadá do dispozičního oprávnění poskytnutého InsZ.

Pro potřeby vzniku dispozičního oprávnění můžeme rozdělit insolvenční řízení na 3, resp. 4 fáze. První fází je časový úsek do rozhodnutí o úpadku. V této fázi má dispoziční oprávnění dlužník. Často se však nejedná o oprávnění neomezené. Omezení v nakládání s majetkem v majetkové podstatě je dvojího druhu, a to zákonné a omezení na základě rozhodnutí insolvenčního soudu ve formě předběžného opatření.

Zákonné omezení nalezneme v § 111 InsZ, který počátky účinku omezení spojuje s okamžikem, kdy nastanou účinky zahájení insolvenčního řízení. Zároveň chytře stanovuje ve svém prvním odstavci omezení nakládání i s majetkem, který by do majetkové podstaty náležet mohl. Celé ustanovení je postaveno jako preventivní opatření proti zmenšování či znehodnocování majetkové podstaty. Ovšem pokud by dlužník prováděl taková jednání, kterými by došlo naopak ke zhodnocení majetku či rozšíření majetkové podstaty, taková jednání by zůstala nadále v platnosti a v účinnosti vůči věřitelům. K tomu můžeme dospět interpretací *a contrario* § 111 odst. 1 InsZ.

Revizní novela přinesla dvě výjimky, co se týče omezení dispozic dlužníka dle § 111 InsZ. Jsou jimi úhrada pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim postavených na roveň⁸³. Je to zcela logická úprava, neboť pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené jim na roveň se v insolvenčním řízení uspokojují přednostně kdykoliv po rozhodnutí o úpadku. Snahou je, aby tyto pohledávky byly v případě dostatečného majetku uspokojeny⁸⁴.

Další fáze řízení nastat může, ale také nemusí. Tím dalším úsekem je období mezi rozhodnutím o úpadku a rozhodnutím o způsobu řešení úpadku. Jak je popsáno v úvodní části této práce, prohlášení konkursu nemusí být spojeno s prohlášením úpadku v takových případech, kdy jsou dány podmínky pro řešení úpadku reorganizací či

82 Viz § 229 odst. 1 InsZ

83 Více viz §§ 168, 169 InsZ

84 Např. náhrada záloh na náklady insolvenčního řízení dle § 168 odst. 1 písm. d) InsZ, což potvrdil i Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 1. 9. 2010 sp. zn. 1 VSPH 723/2010-A-12

oddlužením. Pokud tomu tak je, soud vydá rozhodnutí o způsobu řešení úpadku nejpozději 3 měsíce po rozhodnutí o úpadku, ovšem až po tom, co se sejde schůze věřitelů. V této době má dispoziční oprávnění stále dlužník. Před 1. 1. 2014 tato situace nebyla v zákoně upravena a vycházelo se tak pouze z judikatorních závěrů soudů. Revizní novela již tento nedostatek odstranila. Ust. § 111 InsZ neobsahuje termín ukončení omezení dispozičního oprávnění a není zde tedy důvod se domnívat, že by se nemělo vztahovat na dlužníka i v této fázi insolvenčního řízení.

Důležitým okamžikem je rozhodnutí o způsobu řešení úpadku. V případě konkursu tak může dojít společně s rozhodnutím o úpadku, popř. rozhodnutím samostatným vydaným nejdéle do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku viz výše. Zveřejněním usnesení o úpadku v insolvenčním rejstříku nastávají účinky prohlášení konkursu. V takovém případě přechází dispoziční oprávnění nakládat s majetkovou podstatou společně s dalšími právy plně na insolvenčního správce, což můžeme jasně vyvodit ze dvou ustanovení a to § 229 odst. 3 písm. c) InsZ a § 246 odst. 1 InsZ. Na základě této skutečnosti se stávají všechna právní jednání učiněná dlužníkem s majetkem náležejícím do majetkové podstaty neúčinná vůči věřitelům, a to přímo ze zákona. Není proto proti nim třeba podávat odpůrčí žalobu⁸⁵.

Posledním časovým úsekem je období po zrušení konkursu. Za této situace přechází dispoziční oprávnění nakládat s majetkovou podstatou z insolvenčního správce zpět na dlužníka. Insolvenční správce pak dál vykonává další činnosti důležité k uzavření celého řízení, nedisponuje však již s oprávněním nakládat s majetkovou podstatou.

6.1. Smlouvy o vzájemném plnění

Jak už bylo řečeno, insolvenční správce se prohlášením konkursu stává držitelem oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, vykonává práva a plní povinnosti s majetkovou podstatou související. Do této oblasti patří i smlouvy o vzájemném plnění, neboli smlouvy synallagmatické. Vyznačují se tím, že pokud si mají „*strany navzájem plnit zároveň, může splnění požadovat jen ta strana, která sama dluh již splnila, nebo je*

85 Viz § 246 odst. 2 InsZ

*ochotna a schopna splnit dluh současně s druhou stranou*⁸⁶.“

Ve smyslu § 253 odst. 1 InsZ tím rozumíme smlouvy o vzájemném plnění včetně smlouvy o smlouvě budoucí, které v době prohlášení konkursu nebyly zcela splněny ani jednou smluvní stranou, tedy dlužníkem a druhým účastníkem smlouvy. Jsou to smlouvy, které se mohou zejména v obchodním styku často vyskytovat, a proto je třeba, aby s nimi bylo řádně nakládáno. Oprávnění provádět jednání ovlivňující tyto smlouvy a vztah, který založily, má insolvenční správce, neboť se bude jistě jednat o případy, kdy vykonává práva a plní povinnosti související s majetkovou podstatou.

Revizní novela přinesla vyřešení problémové situace, která byla nastavena dřívějším zněním zákona. Dle současné právní úpravy platí, že „*jestli-že se insolvenční správce do 30 dnů od prohlášení konkursu nevyjádří tak, že smlouvu splní, platí, že odmítl plnění; do té doby nemůže druhá strana od smlouvy odstoupit*⁸⁷.“ Můžeme si zde tedy povšimnout, že insolvenční správce se po prohlášení konkursu musí rychle zorientovat v oblasti dlužnických závazků, které jsou v tomto případě představeny smlouvami o vzájemném plnění, popř. smlouvami o smlouvě budoucí. Pokud by totiž propásl lhůtu 30 dnů, která mu je dána k rozhodnutí o tom, zda bude smlouvu plnit či nikoliv, platí zde nevyvratitelná právní domněnka, že odmítá plnění. To by v některých případech mohlo znamenat i poškození majetkové podstaty, a tedy i věřitelů, a mohl by tak insolvenční správce být odpovědný za případnou škodu nebo jinou újmu ve smyslu § 38 InsZ.

Před revizní novelou nebyla upravena možnost odmítnutí plnění, ale zákon zaváděl institut odstoupení od smlouvy, což vyvolávalo řadu problémů s tím spojených. Režim odstoupení od smlouvy dle InsZ byl totiž nastaven jinak než odstoupení od smlouvy dle tehdy účinného občanského zákoníku a měl za cíl zrušení smlouvy, tedy *ex nunc* a upravení vztahu *pro futuro*, i když byl nešťastně pojmenován odstoupení od smlouvy⁸⁸. Novela problém s ukončením smlouvy odstranila. V případě odmítnutí plnění insolvenčním správcem zde převažuje veřejný zájem věřitelů před zájmem jednotlivce, druhé strany smlouvy, a převažuje tak i nad zásadou *pacta sunt servanda*.

Pokud insolvenční správce odmítne plnění, ať už výslovně či marným uplynutím

86 Viz § 1911 OZ

87 Viz § 253 odst. 2 InsZ

88 Havel, B. Smlouvy o vzájemném plnění podle insolvenčního zákona. Obchodně-právní revue, 2009. č. 6, s. 155

30 dnů, může druhý účastník uplatnit náhradu způsobené škody ve formě přihlášky pohledávky. Zde opět zasáhla revizní novela do nejasné situace, kdy byla možnost, že účastník smlouvy nestihne podat případnou přihlášku včas. Nyní se lhůta 30 dnů k podání přihlášky váže na okamžik odmítnutí plnění, a proto může přihlášku podat i potom, co lhůta pro podávání přihlášek stanovená insolvenčním soudem vyprší. Dále může vyvstat další otázka, a to jaké nároky vznikají druhé straně při částečném plnění a jak by měla strana takové případné nároky uplatnit. V tomto směru je třeba rozlišovat, kdy došlo k částečnému plnění druhou stranou. Zákon nám v § 253 odst. 5 InsZ stanoví, že se účastník smlouvy nemůže domáhat vrácení částečného plnění, k němuž došlo před rozhodnutím o úpadku. Z toho vyplývá, že bude postupovat klasickou přihláškou pohledávky. Pokud by k částečnému plnění došlo až po rozhodnutí o úpadku, vznikl by tak účastníkovi nárok dle § 168 odst. 2 písm. h) InsZ a jeho pohledávka by se stala pohledávkou za majetkovou podstatou a byl by tedy uspokojován kdykoliv během řízení⁸⁹.

Smlouvy o vzájemném plnění mohou mít velký dopad na majetkovou podstatu a je v zásadě na insolvenčním správci, zdali se s tím vyrovná ve světle řádné správy. Rozhodnutí o uskutečnění plnění ze strany dlužníka resp. insolvenčního správce nebude vždy jednoduché a jednoznačné, zvláště když bude třeba předvídat následky ze smluv plynoucí, které se mohou v průběhu času měnit a které mohou mít pro budoucí řízení a majetkovou podstatu i negativní účinky.

6.2. Smlouva o výpůjčce

„Smlouvou o výpůjčce půjčitel přenechává vypůjčiteli nezuživatelnou věc a zavazuje se mu umožnit její bezplatné dočasné užívání.“ Takovouto legální definici nám podává ust. § 2193 OZ. Předmětem výpůjčky je nezuživatelná věc, na rozdíl od zápůjčky, jejímž předmětem je věc zuživatelná.

V konkursu v tomto směru dochází k dalšímu zásahu do práv třetích osob, které jsou v dobré víře v plnění ze smlouvy. Ovšem znovu je zde střet specifika insolvenčního řízení a zároveň společného zájmu věřitelů, které v této chvíli převažují nad právní

89 URL: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/insolvenni-poradna-26>> [cit. 2015-1-4]

jistotou třetích osob. Zákon tak dává insolvenčnímu správci možnost předmět smlouvy o výpůjčce (která může být samozřejmě uzavřena i ústně) po držiteli požadovat zpět i před skončením stanovené doby zapůjčení⁹⁰. Zákon zde používá slovo „zapůjčení“, pro přesné označení bychom měli použít slovo „vypůjčení“, aby nedocházelo k možné záměně se zápůjčkou.

Je třeba upozornit na to, že žádat držitele vypůjčené věci je pouze právo insolvenčního správce, a ne povinnost. Ovšem vzhledem k řádnému výkonu funkce by tak mělo docházet vždy, kdy by vypůjčená věc měla náležet do majetkové podstaty, jinak by mohl insolvenční správce odpovídat za škodu v případě, že své právo na vydání věci nevyužije. Toto právo nemá v zákoně stanovenou lhůtu, do které je třeba ho uplatnit a tak by se nejspíše na tento případ vztahovala obecná právní úprava promlčení majetkového práva dle občanského zákoníku.

Takové zakotvené právo insolvenčního správce je důležité z toho důvodu, že podle právní úpravy v § 2198 OZ může půjčitel žádat předčasné vrácení vypůjčené věci pouze v případě, že vypůjčitel užívá věc v rozporu se smlouvou nebo potřebuje-li půjčitel věc nevyhnutelně dříve z důvodu, který nemohl při uzavření smlouvy předpokládat, a takové právo si ve smlouvě strany sjednaly. Ustanovení v InsZ dává oproti této úpravě insolvenčnímu správci možnost rychle a efektivně jednat.

Předmětné ustanovení však už nemyslí na výprosu či zápůjčku jako další způsoby přenechání věci k užití jinému. Výprosu však vzhledem k zákonnému ustanovení § 2190 odst. 1 OZ není třeba subsumovat pod právo správce na vydání věci dle § 255 InsZ, neboť může správce, jakožto osoba s dispozičním oprávněním místo dlužníka žádat věc, která je předmětem výprosy, zpět. Zvláštní úprava zápůjčky v InsZ chybí a pro vydání jejího zužitelného předmětu tak bude muset insolvenční správce užít obecnou úpravu povinnosti vymáhat pohledávky dlužníka dle § 294 InsZ.

Zákon dále mlčí i v tom směru, zdali má vypůjčitel v rámci insolvenčního řízení a předčasného navrácení věci nárok na náhradu škody, ke které došlo v důsledku předčasného vrácení, se kterým vypůjčitel nepočítal. Z dikce ustanovení totiž vyplývá, že k žádosti o vydání předmětné věci může dojít i po vypršení lhůty pro podávání přihlášek a vypůjčitel by tak neměl nástroj, jak svoji pohledávku vůči dlužníkovi

90 Viz § 255 InsZ

uplatnit. Nemohlo by se v tomto případě jednat ani o odpovědnost za škodu či jinou újmu insolvenčním správcem, protože postupoval podle zákona. Taková pohledávka by nespádala ani do žádné kategorie pohledávek za podstatou a muselo by nejspíše dojít k podání žaloby proti dlužníkovi pro odpovědnost za škodu mimo insolvenční řízení.

6.3. Smlouva o nájmu a pachtu

Insolvenčnímu správci je v rámci jeho dispozičního oprávnění uděleno i právo vypovědět smlouvu o nájmu. Opět se zde jedná o právo (ne povinnost) a pro majetkovou podstatu, resp. věřitele, bude jistě výhodné, pokud se nebude zbytečně podstata zmenšovat z důvodu placení nájmu v případě, že je dlužník nájemcem, nebo pokud se věc (movitá či nemovitá), kterou dlužník pronajímá, prodá a bude tak dosaženo většího zisku za kratší časový úsek. Tím se ctí i zásada rychlosti řízení.

Zpočátku je třeba upozornit na to, že na ustanovení InsZ upravující výpověď či odstoupení od nájemní smlouvy nebyla téměř dotčena revizní novelou. Nesetkáváme se zde tak s instituty, které přinesl občanský zákoník od 1. 1. 2014. Ovšem dle předchozí soukromoprávní úpravy a blízkosti pachtu a nájmu dle účinného občanského zákoníku lze předpokládat, že ustanovení InsZ se budou vztahovat na všechny druhy nájmu⁹¹ i na pacht.

Zákon dává insolvenčnímu správci možnost vypovědět nájem jak na dobu určitou tak na dobu neurčitou. Zvláštní ochrannou úpravu pak obsahuje ust. § 256 odst. 1 InsZ, když stanovuje výpovědní dobu v délce, která nesmí být delší než 3 měsíce. Tedy pokud je ve smlouvě nebo dle zákona kratší výpovědní doba, ta se i použije, a pokud by byla smluvně nebo zákonem stanovena delší, bude výpovědní doba tříměsíční. Jak bylo zmíněno, přináší to jakousi ochranu druhé osobě smluvního vztahu a zároveň je zde snaha o udržení rychlosti řízení. Takovéto nastavení však může velmi nepříznivým vlivem zasáhnout do práv osob, které jsou s dlužníkem v právním vztahu, jehož předmětem je zemědělský pacht uzavřený na dobu neurčitou. Takový pacht je totiž dle § 2347 OZ možné vypovědět pouze ve dvanáctiměsíční výpovědní době vzhledem k výkonu zemědělských prací. Dle InsZ však bude taková doba pouze

⁹¹ Obecný nájem, nájem bytu a domu, nájem prostoru sloužícího k podnikání, podnikatelský pronájem věcí movitých, nájem dopravního prostředku.

tříměsíční (za předpokladu, že by se takové ustanovení na pacht opravdu vztahovalo, což je zatím z důvodu absence speciální úpravy pachtu v InsZ pravděpodobné).

Nájemce (dlužník je pronajímatelem) má proti takovému vypovězení v podstatě jakýsi opravný prostředek ve formě návrhu na zrušení výpovědi podané insolvenčním správcem z důvodu možnosti vzniku značné škody či pokud je ve svých oprávněných zájmech nepřiměřeně dotčen. Takový návrh je třeba uplatnit do 15 dnů⁹² od doručení výpovědi u insolvenčního soudu. Zde se dostáváme do zvláštního druhu řízení, které je s insolvenčním řízením spjato, ale není dle § 159 InsZ incidenčním sporem. Přesto se však bude vést před insolvenčním soudem. Spornou situaci pak může vyvolat poslední věta § 256 odst. 2 InsZ, kdy insolvenční soud vyhoví takovému návrhu vždy, kdy bude zajištěno, že nájemce předmět nájmu koupí. Není však specifikováno, jak k takovému zajištění může dojít. Insolvenční správce je totiž při zpeněžování majetkové podstaty, resp. při výběru způsobu zpeněžení, vázán souhlasem věřitelské výboru, popř. souhlasem věřitelského výboru a insolvenčního soudu, pokud jde o prodej mimo dražbu⁹³ a je značně v možnosti zajištění prodeje určité osobě limitován. Nabízí se možnost zákonného předkupního práva k předmětu nájmu, kterým je insolvenční správce při zpeněžování dle § 284 odst. 1 InsZ vázán, ale případů, kdy k tomu dojde, jistě nebude mnoho.

V případě, že smlouva o nájmu či pachtu již byla uzavřena, ale v době konkursu ještě nebyl předmět nájmu předán, resp. oprávněná osoba ho nezačala užívat, má insolvenční správce stejně jako druhá strana smlouvy možnost od takové smlouvy odstoupit. Revizní novela zde stejně jako v § 253 InsZ zakotvila 30 denní lhůtu k podání přihlášky jako pohledávky, která odpovídá náhradě škody způsobené odstoupením. Rozhodným okamžikem, od kterého se lhůta počítá, je den odstoupení a může tak být opět podána přihláška i poté, co vypršela lhůta pro podávání přihlášek stanovená soudem.

92 Zmeškání této lhůty není možné dle § 83 InsZ prominout jak potvrdil i Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 3. ledna 2013 sp. zn. 3 VSPH 729/2012-B-49

93 Viz §§ 286 a 289 InsZ

6.4. Provoz obchodního závodu

Jak už bylo několikrát zmíněno, insolvenční zákon používá stále terminologii dle soukromoprávní úpravy účinné před 1. 1. 2014, a proto se setkáváme v InsZ i s pojmem podnik. Dle nové soukromoprávní úpravy se však již jedná o obchodní závod, který je definován v § 502 OZ takto:

„Obchodní závod (dále jen „závod“) je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.“

Oprávnění insolvenčního správce nakládat se závodem a provozovat ho vyplývá z ust. § 246 InsZ a § 228 písm. e) InsZ. Důležité vzhledem k provozu závodu je ust. § 261 odst. 1 InsZ, které říká, že *„prohlášením konkursu nekončí provoz dlužníkovy podniku, nestanoví-li zvláštní předpis jinak.“* Tím už zákonodárce dává najevo zájem o to, aby závod prohlášením konkursu neskončil a byl provozován dál, tedy aby nedocházelo ke zbytečné diskontinuitě v jeho provozu. Můžeme takový zájem vyčíst i z ust. § 41 InsZ, které dává insolvenčnímu správci možnost uzavřít smlouvu o úvěrovém financování, jakož i smlouvy na dodávky energií a surovin, včetně smluv o zajištění splnění těchto smluv k tomu, aby závod udržel nebo obnovil.

Závod může často tvořit značnou část majetkové podstaty dlužníka, a je tedy ze strany věřitelů velký zájem na tom, aby byl řádně spravován a neztrácel na hodnotě. Prohlášením konkursu se do čela vedení závodu dostává insolvenční správce, který v takový moment stojí před těžkou volbou, jak se závodem naložit. Věřitelé budou samozřejmě chtít, aby došlo k co nejrychlejšímu a zároveň nejvyššímu výnosu ať už ze samotného provozu, či přímo z (následného) prodeje závodu, a existuje vždy mnoho faktorů, které mohou konečnou volbu ovlivnit. Vždy je pak pro věřitele výhodnější, pokud se se závodem operuje jako s celkem, a to zejména v oblasti zpeněžení. Závod bude téměř vždy prodán s větším ziskem, pokud je prodáván jako jedna entita a není zpeněžován po částech. To je pro insolvenčního správce důležité si uvědomit. Obecně totiž mohou pro závod a jeho cenu hrát důležitou roli i nehmotné věci, které se pak špatně samostatně zpeněžují a vždy v souvislosti se závodem zvětšují jeho hodnotu (může se např. jednat o know-how).

Obchodní závod je věcí hromadnou, a je tedy souborem jmění, ke kterému

insolvenční správce přistupuje ze stejné pozice jako dlužník před insolvenčním řízením a prohlášením konkursu. Insolvenční správce rozhoduje o výrobních, provozních a obchodních záležitostech závodu, vystupuje vůči zaměstnancům jako zaměstnavatel a vykonává práva spojená s celým provozem.

První, co by měl insolvenční správce zkoumat, je to, zdali se vyplatí závod udržet a provozovat či ho prodat jako jeden celek dle § 290 InsZ. Záleží i na zkušenostech správce a na součinnosti, kterou mu poskytují věřitelé. V běžných činnostech, které s podnikem souvisejí a při kterých by docházelo např. ke zcizování vyrobeného zboží, může insolvenční správce jednat sám bez souhlasu věřitelů dle § 289 odst. 1 InsZ. Při zcizování věcí, které nespádají do běžného provozu, už by nejspíše souhlas věřitelů mít měl, ovšem rozlišit hranici kdy tomu tak opravdu je, může být v praxi problematické⁹⁴. Dále insolvenční správce musí při provozu závodu zvážit, které pohledávky za majetkovou podstatou nebo pohledávky postavené jim na roveň bude uspokojovat jako první, aby mohl být provoz podniku udržen. Nebude tedy vhodné všechny takové pohledávky uspokojovat poměrně, ale bude třeba pro efektivní správu a tedy maximalizaci zisku uspokojovat některé pohledávky přednostně.

Ne vždy bude mít insolvenční správce volnou ruku při provozu závodu. Omezení pro něj může nastat v případě, že závod slouží jako zajištění některému věřiteli. V takovém případě je vázán pokyny takového zajištěného věřitele dle § 230 odst. 2 InsZ. Efektivita provozu pak bude právě z velké části záviset na pokynech zajištěného věřitele.

Provoz závodu je složitou a finančně i administrativně náročnou činností, kterou nemá insolvenční správce vždy možnost řádně vykonávat a je často při udržení provozu závodu třeba, aby věřitelský výbor poskytoval správci v souladu s § 58 odst. 1 písm. b) InsZ dostatečnou podporu při jeho činnosti. Je vždy na zvážení jak se závodem naložit. Provoz pak končí jeho prodejem v rámci zpeněžování majetkové podstaty nebo rozhodnutím insolvenčního soudu na návrh insolvenčního správce po vyjádření věřitelského výboru. V případě prodeje závodu jako celku jednou smlouvou v rámci zpeněžování podstaty dle § 290 InsZ však v podstatě jeho provoz nekončí, neboť přechází na nabyvatele, a to dle § 291 odst. 1 InsZ navíc očištěn od dluhů dlužníka

94 Ševčík, D. Jaké náklady je přípustné hradit a za jakých podmínek lze zpeněžovat majetek náležející k podniku, provozovaného v konkursu insolvenčním správcem? Konkursní noviny. 2013, č. 3, s. 5

vzniklých do účinnosti smlouvy⁹⁵.

6.5. Majetek zajištěných věřitelů

Zajištění věřitelé tvoří ve vztahu k majetkové podstatě významnou skupinu věřitelů. Zajištěným věřitelem je ten věřitel, „jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční úpravy⁹⁶“. Revizní novela v tomto ustanovení jasně stanovila, že výčet práv, kterými je možné majetek zajistit, aby byl věřitel v rámci insolvenčního řízení brán jako věřitel zajištěný, je taxativní. Důvodová zpráva takový způsob výčtu obhajuje tak, že pouze tyto typy zajištění zasluhují přednostní právo v insolvenčním řízení a poukazuje např. na vyloučení dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů dle § 2045 OZ⁹⁷. Zajištěný věřitel se díky zajištěnému majetku náležejícímu do majetkové podstaty nachází v privilegovanější pozici než ostatní věřitelé, a protože se jeho právo vždy vztahuje ke konkrétní věci či souboru věcí, má také pravomoc vstupovat do způsobu nakládání (zejména tedy v souvislosti s jejím zpeněžením) s ní. Tím tak ovlivňuje a v jistém smyslu omezuje dispoziční oprávnění insolvenčního správce po prohlášení konkursu⁹⁸.

Pokud se tedy jedná o majetek, který je zajištěn, je insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele (popř. věřitelů) směřujícími k řádné správě věci. Roli v tomto smyslu hraje i vznik zajištění. V případě, že na dané věci vězí zajišťovací právo více věřitelů, se za rozhodný okamžik považuje okamžik vzniku zajištění. Zajištěný věřitel, kterému vzniklo zajištění jako prvnímu, se také jako první z výtěžku zpeněžení uspokojuje. Pokud zbydou další prostředky po uspokojení prvního věřitele, nastupuje druhý v pořadí. První zajištěný věřitel také dává insolvenčnímu správci pokyny ke správě věci, ovšem je v tomto směru limitován § 230 odst. 4 InsZ, který ukládá povinnost k takovému pokynu připojit souhlas ostatních zajištěných věřitelů, jejichž

95 Hášová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 897

96 Viz § 2 písm. g) InsZ

97 Důvodová k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk č. 929/0 z roku 2013

98 V německé právní úpravě dochází dokonce k tomu, že pokud zajištěný, který se uspokojuje odděleně, drží danou věc sloužící k zajištění, zpeněžuje jí on sám a ne insolvenční správce. Více viz Hášová, J. a kolektiv. Právní otázky podnikání v SRN. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s.264

pohledávka se uspokojuje ze stejného zajištění. Pokud takový souhlas chybí, osoba s dispozičním oprávněním vyrozumí insolvenční soud, který nařídí jednání. Avšak právní úprava v třetí větě ust. § 230 odst. 4 InsZ není dle mého zcela vhodná. Zákon stanovuje toto:

„Při jednání lze projednat pouze námitky proti pokynům zajištěného věřitele, které ostatní zajištění věřitelé uplatní písemně u insolvenčního soudu nejpozději do 7 dnů ode dne zveřejnění těchto pokynů v insolvenčním rejstříku; k později podaným námitkám se nepřihlíží. K jednání předvolá insolvenční soud insolvenčního správce a dlužníka a zajištěné věřitele, kterým poskytne poučení o námitkách podle věty třetí.“

Nevidím však důvod, proč je lhůta 7 dnů ode dne zveřejnění pokynů v insolvenčním rejstříku k uplatnění námitek vázána na okamžik zveřejnění a ne na okamžik doručení předvolání insolvenčním soudem, a to i s přihlédnutím k tomu, že v předvolání má být věřitel o uplatnění námitek poučen. V praxi by tak mohla vyvstat situace, při které dojde ke zveřejnění pokynů v insolvenčním rejstříku, ale předvolání bude doručeno např. den před uplynutím lhůty k podávání námitek, popř. i potom, co lhůta uplyne. Dle mého názoru by tedy měla být lhůta 7 dnů vázána na okamžik doručení předvolání.

Celé výše zmíněné ustanovení může také v určitých případech mařit a zbytečně prodlužovat celé řízení. Pokyny zajišťovaných věřitelů se v nejvyšší míře týkají zpeněžení, a to pak zejména její výše. Představme si konkrétní případ, kdy jsou 3 zajištění věřitelé, jejichž předmětem zajištění je nemovitost v hodnotě 2.000.000,- Kč. Každý z věřitelů má však výši pohledávky v jiné výši. Věřitel 1 má zajištěnou pohledávku ve výši 1.900.000,- Kč, zbylí dva věřitelé mají každý zajištěnou pohledávku ve výši 50.000,- Kč. Věřitel 1, jako zajištěný věřitel první v pořadí, dá se souhlasem ostatních pokyn insolvenčnímu správci k prodeji nemovitosti s nabídkou 2.000.000,- Kč. V případě zpeněžení by každý věřitel byl plně uspokojen (odhlédneme-li od nákladů na zpeněžení, správu věci a odměnu správce). Ovšem po nějaké době, nemovitost stále není prodána a nevypadá to, že by se tak v blízké budoucnosti za danou cenu stalo. V této situaci bude chtít věřitel 1 snížit cenu, ale tím by snížil i uspokojení věřitelů, kteří mohou namítat, že by byli uspokojeni jen v malé míře nebo vůbec. Mohou tak působit blokaci v rychlosti řízení a záleží pak pouze na soudu, zda usoudí, že čas, kdy byla nemovitost nabízena za 2.000.000,- Kč, byl dostatečný k prokázání zájmu poptávky, či nikoliv. Majoritní věřitel 1 i v případě velkého finančního rozdílu zajištění bude ve

svém uspokojení na nějakou dobu zablokovan. Celý proces zpeněžení se bude díky případnému nařízenému jednání zbytečně prodlužovat a bude zdržovat zajištěného věřitele od uspokojení pohledávky.

Všechna zajištění při prodeji zajištěné věci zanikají⁹⁹. Jak je patrné, jsou zajištění věřitelé důležitým prvkem, který ovlivňuje správu majetkové podstaty a vlastně i její obsah. Pokud je na dané věci zajištěn pouze jeden věřitel, zvláštní právní úprava celý proces zefektivnila. Obávám se, že v případě více zajištěných věřitelů k jedné věci se řízení, resp. uspokojení, v tomto směru zbrzdilo. Samozřejmě pokud nebude zajištěný věřitel uspokojen ze zajišťované věci ve výši své zajištěné pohledávky, taková pohledávka se ve výši rozdílu uspokojení ze zajištěné věci stává pohledávkou nezajištěnou a věřitel bude moci být poměrně uspokojen z rozvrhového usnesení s ostatními přihlášenými věřiteli.

6.6. Společné jmění manželů

Právní úprava společného jmění manželů v rámci insolvenčního řízení nezastává v celém InsZ tak zásadní roli, ale rozhodně stojí za to ji neopomíjet. Obsahuje totiž určitá specifika, které si ve vztahu ke správě podstaty pozornost zasluhují.

Než přistoupíme k samotné úpravě InsZ, je třeba si vymezit, co společné jmění manželů vlastně je. Zákonnou úpravu nalezneme v § 708 an. OZ. Definici samotného pojmu nám upravuje hned úvodní ustanovení takto:

„To co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů. To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.“

Můžeme si povšimnout, že ve spojení s terminologickým určením jmění v § 495 OZ došlo k jasnému obecnému vymezení společného jmění manželů a že do něj nenáleží pouze aktiva manželů, ale i jejich pasiva, tedy dluhy. To je vyjádřeno i v citovaném ustanovení vším, co „*má majetkovou hodnotu*“. OZ pak v dalších ustanoveních volí negativní výčet, co do společného jmění manželů nespadá. Některé věci však pro právní

⁹⁹ Viz § 167 odst. 4 InsZ. Zanikají i v případě, že zajištěný věřitel nepodal přihlášku. V tomto směru se nemusí osoba, které zajištění svědčí, dozvědět, že zajištění zaniklo. Platí zde tedy zásada *vigilantibus iura scripta sunt*.

jistotu výslovně do společného jmění zahrnuje¹⁰⁰. Až do okamžiku vypořádání jde o spoluvlastnictví bezpodílové.

Prohlášení konkursu na jednoho z manželů má účinky zániku společného jmění a po tomto okamžiku je třeba společné jmění vypořádat¹⁰¹. Insolvenční správce se v takové situaci dostává do role dlužníka, tedy jednoho z manželů, a je oprávněn uzavřít dohodu na vypořádání společného jmění manželů nebo takové vypořádání navrhnout u soudu. Při vypořádání společného jmění může dojít ke sporům mezi manželi, resp. jedním z manželů, a insolvenčním správcem a takové spory se řeší před insolvenčním soudem jako spory incidenční dle § 159 odst. 1 písm. c) InsZ. Samotná dohoda o vypořádání podléhá potvrzovací činnosti soudu, který ji musí schválit společně s věřitelským výborem.

Zvláštní situace může nastat v případě předlužení společného jmění, tedy že dluhy, které má dlužník (nesmíme také zapomínat na dluhy společné, které jsou součástí společného jmění), jsou větší než je celková hodnota majetku ve společném jmění. Zde se uplatňuje zásada, že manželství je svazkem navzájem se podporujících jedinců, a to psychicky, sociálně i ekonomicky. Pokud tedy vzniknou takové dluhy přičiněním pouze jednoho z manželů, druhý nemá na výběr a nedojde k vypořádání společného jmění, nýbrž takové jmění bude náležet do majetkové podstaty v plném rozsahu. Nevyváženým se ustanovení může zdát v případě, že se do úpadku dostal dlužník způsobem, který druhý manžel nevěděl ani nemohl vědět. Zde by nejspíše došlo k neúměrnému poškození druhého manžela a byl by tedy jistě na místě nějaký korektiv ust. § 274 InsZ, který by na takovýto případ pamatoval.

6.7. Odpovědnost insolvenčního správce

V souvislosti s majetkovou podstatou a s jejím nakládáním a správou úzce souvisí i odpovědnost insolvenčního správce jako sekundární skutečnost, která nastupuje v případě porušení primární povinnosti. Odpovědnost správce za škodu nebo

100 Viz § 709 odst. 2, 3 OZ

101 Srov. např. § 37 Insolvenzordnung, kdy společné jmění manželů náleží do majetkové podstaty v případě, že úpadek je prohlášen na toho z manželů, který společné jmění spravoval. Pokud ho spravovali oba, společné jmění do majetkové podstaty nenáleží.

jinou újmu je upravena v § 37 InsZ a v zásadě je trojího druhu, resp. připadá v úvahu za situace, kdy při výkonu činnosti správce dojde k porušení těchto tří povinností:

- i. porušení zákonné povinnosti,
- ii. porušení povinnosti, která mu byla uložena rozhodnutím soudu,
- iii. porušení povinnosti postupovat s odbornou péčí dle § 36 InsZ.

Poslední možnost přinesl až InsZ a oproti ZKV tak rozšířil celou koncepci odpovědnosti insolvenčního správce¹⁰². Odpovědnost za škodu nebo jinou újmu nese správce ve vztahu k dlužníkovi, věřitelům nebo třetím osobám. Správce se jí však může zprostit tím, „*když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení*“¹⁰³. Dále ust. § 36 odst. 2 InsZ rozšiřuje odpovědnost insolvenčního správce nad rámec obvyklé úpravy náhrady škody¹⁰⁴, a to tím, že správce odpovídá i za škodu nebo jinou újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů.

Důležitá dílčí úprava odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu ukládá správci odpovědnost v případě, že věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou¹⁰⁵ vznikla škoda nebo jiná újma z důvodu, že pohledávka vzniklá na základě právního jednání¹⁰⁶ správce nemohla být uspokojena.

Z výše uvedeného je zřejmé, že při plnění svých povinností se insolvenční správce může velice jednoduše dostat do situace, kdy dlužníkovi, věřitelům či třetím osobám způsobí škodu nebo jinou újmu. Na ochranu těchto osob a zároveň i insolvenčního správce vložil zákonodárce do § 23 InsZ a § 6 odst. 1 písm f) InsSprZ obligatorní uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, které bude zajišťovat případné plnění.

Stejně jako obecná úprava odpovědnosti v občanském zákoníku i InsZ obsahuje úpravu promlčení nároku na náhradu škody, a to v subjektivní lhůtě 2 let a objektivní

102 Srov. § 8 odst. 2 ZKV

103 Viz §37 odst. 1 InsZ

104 Pohl, T. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona, Bulletin advokacie, 2010, č. 7-8, s. 38

105 Více viz § 168 InsZ

106 Litera zákona používá i po revizní novele staré soukromoprávní pojmosloví dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tedy v tomto případě termín právní úkon, viz § 37 odst. 3 InsZ. Je však třeba používat terminologii současnou a aktuální.

lhůtě 3 let. Promlčení je prodlouženo na dobu 10 let pouze v případě, že insolvenční správce byl pravomocně odsouzen za trestný čin.

Ve spojení s poslední větou předchozího odstavce nesmíme zapomínat taktéž na odpovědnost trestněprávní. V tomto případě by mohla připadat v úvahu zejména odpovědnost za trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku dle § 220 TZ. Základní skutková podstata trestného činu stanovuje, že je odpovědný ten, *kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí škodu nikoli malou*¹⁰⁷. Z dikce tohoto ustanovení a InsZ vyplývá, že insolvenční správce je osobou, která má dle zákona uloženou povinnost opatrovat či spravovat cizí majetek a proto je možným pachatelem zmíněného trestného činu¹⁰⁸.

InsZ pak stanovuje další represivní možnosti zásahu vůči správci, který porušuje své povinnosti a které jsou dalším motivačním prvkem pro insolvenční správce, aby dodržovali zákonné podmínky a vykonávali svou činnost s náležitou odbornou péčí. Mezi takové možnosti můžeme zařadit např. zproštění insolvenčního správce dle § 32 InsZ či pořádkovou pokutu dle § 81 odst. 2 InsZ.

107 Viz § 220 odst. 1 TZ

108 Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až § 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2187

7. ZPENĚŽOVÁNÍ MAJETKOVÉ PODSTATY

Zpeněžování majetkové podstaty v sobě obsahuje dvě oblasti expertízy insolvenčního správce. Jedná se o oblast ekonomickou a právní. Tyto oblasti se při zpeněžování doplňují a jedna bez druhé by pro účely insolvenčního řízení a zejména zpeněžování podstaty nemohla řádně fungovat.

Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů¹⁰⁹. Mají se tím na mysli i peněžní prostředky na účtech a definice je tak vystavěna trochu nelogicky (peníze na účtu se převedou na peníze). Ke zpeněžení může dojít kdykoliv po prohlášení konkursu a po první schůzi věřitelů. Je to proces, který je věřiteli bedlivě sledován, neboť z výtěžku zpeněžení jsou věřitelé uspokojováni. Mají proto zájem na tom, aby ke zpeněžení došlo co nejefektivnějším způsobem a v co možná nejkratším čase.

Celý proces má na starosti insolvenční správce v rámci správy majetkové podstaty. Ten pak společně s věřitelským výborem rozhoduje, jakým způsobem bude majetek v majetkové podstatě zpeněžen. Každý ze tří způsobů zpeněžení má svá pozitiva i negativa a na správci je, aby pro daný případ a pro danou věc či jinou majetkovou hodnotu zvolil co nejvhodnější způsob zpeněžení.

Když dochází ke zpeněžování, tedy prodeji majetku, nesmíme opomenout institut předkupního práva, které upravuje § 284 InsZ. Ten však má od 1. 1. 2015 omezenou působnost. InsZ stanovuje, že insolvenční správce je zákonnými předkupními právy vázán. Je tak třeba s ohledem na novou soukromoprávní úpravu zkoumat, do jaké míry je toto ustanovení aktuální. Ust. § 1124 OZ zakotvuje zákonné předkupní právo v případě, že bylo spoluvlastnictví založeno pořizáním pro případ smrti nebo jinou právní skutečností, která vznikla nezávisle na vůli spoluvlastníků, které však trvá pouze po dobu 6 měsíců od vzniku spoluvlastnictví. Mezi zákonná předkupní práva můžeme zařadit i např. předkupní právo k zemědělskému nebo rodinnému závodu¹¹⁰. Ovšem zákonné předkupní právo dle § 140 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, již nová soukromoprávní úprava nezná. Jak je zřejmé z výše uvedeného, zákonné předkupní

109 Viz § 283 odst. 1 InsZ

110 Viz § 3062 OZ

právo už nemá v rámci zpeněžování majetkové podstaty takové využití. Dne 7. 11. 2014 byl na Ministerstvu spravedlnosti zpracován návrh tzv. malé novely občanského zákoníku, která předkupní právo zavádí zpět dle dřívější právní úpravy¹¹¹. Proti tomu se však objevují názory, že takového novelizovaného ustanovení není třeba a že je možné předkupní právo dohodnout smluvně¹¹². V našem případě zpeněžení, by nám smluvní ujednání předkupního práva nijak nepomohlo, protože na rozdíl od zákonného, kterým je insolvenční správce vázán, smluvně ujednaným již dle § 284 odst. 2 věta druhá InsZ nikoliv. Pokud by tak návrh novely byl zapracován v předmětném ustanovení do OZ, okruh osob, kterým by svědčilo případné předkupní právo dle § 284 odst. 2 InsZ by se rozšířil.

InsZ zná tři způsoby zpeněžení majetkové podstaty. Jsou jimi veřejná dražba, prodej movitých a nemovitých věcí podle občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí a prodej majetku mimo dražbu¹¹³.

7.1. Veřejná dražba

Zpeněžení prostřednictvím veřejné dražby probíhá na základě smlouvy o provedení dražby, která nabývá účinnosti dnem, kdy ji schválí věřitelský výbor. Celé zpeněžení se provádí dle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách a probíhá pod vedením dražebníka jako osoby s živnostenským oprávněním k organizování dražeb.

Dražbou se pak rozumí *„veřejné jednání, jehož účelem je přechod vlastnického nebo jiného práva k předmětu dražby, konané na základě návrhu navrhovatele, při němž se licitátor obrací na předem neurčený okruh osob přítomných na předem určeném místě, nebo v prostředí veřejné datové sítě na určené adrese, s výzvou k podávání nabídek, a při němž na osobu, která za stanovených podmínek učiní nejvyšší nabídku, přejde příklepem licitátora vlastnictví nebo jiné právo k předmětu dražby, nebo totéž veřejné jednání, které bylo licitátorem ukončeno z důvodu, že nebylo učiněno ani*

111 URL: <<https://obczan.cz/zakon/noz/cast-treti/hlava-ii/dil-4/oddil-2?do=detail-item-3216-comments-item-3603-switchExpanded>> [cit. 2015-20-3]

112 Eliáš, K.-Zuklínová-Hendrychová, M.-Doležal, T.-Korbel, F.-Pihera, V.-Telec, I. První novela NOZ očima Karla Eliáše a dalších civilistů in Právní rádce 3/2015, s. 25-26

113 Viz § 286 odst. 1 InsZ

*nejnižší podání.*¹¹⁴ Veřejná dražba může probíhat osobně (kamenná) nebo elektronicky na základě VeřDr a vyhlášky č. 18/2014 Sb. (e-dražba), která upravuje podmínky takové dražby. I když má veřejná dražba několik výhod oproti jiným způsobům zpeněžení, v poslední době dochází k jejich úpadku. Jistý vliv na tom má jistě i revizní novela, která přinesla novou úpravu v oblasti prodeje mimo dražbu a při zpeněžování předmětu zajištění¹¹⁵. Při využívání veřejné dražby (především kamenné) může také docházet k pletichám při vydražování, které mají negativní dopad na výtěžek zpeněžení, a tedy i na uspokojení věřitelů.

Na druhou stranu veřejná dražba zaručuje určitou míru profesionality a bezpečnosti, skloubené zároveň s relativně rychlým postupem. To můžeme mimo jiné např. demonstrovat na ust. § 24 odst. 3 VeřDr, které upravuje prekluzivní lhůtu 3 měsíců k uplatnění práva na prohlášení dražby za neplatnou a zákonným režimem probíhající dražby. Veřejnou dražbu je pak vhodné využít např. k movitým věcem většího množství, které mohou mít podobné účelové určení (může se jednat o vybavení kanceláře či jiných místností apod.).

Jak bylo řečeno, jedním z problémů, který může vyvstat při výběrů způsobu zpeněžení, jsou vzhledem k veřejné dražbě zajištění věřitelé. Insolvenční správce je vázán jejich pokyny při zpeněžování předmětu zajištění a proti takovému pokynu může jít pouze v případě, že má za to, že lze předmět zajištění zpeněžit výhodněji, a požádá insolvenční soud, aby takové rozhodnutí přezkoumal. Možný vznik napjatých vztahů s věřitelem, popř. věřiteli, a někdy zbytečná administrativní zátěž insolvenčního soudu však vedou insolvenčního správce spíše k plnění pokynů než k jejich zpochybňování. Z důvodu možných pletich při veřejné dražbě, a tedy i prodeji pod cenou, pak mohou zajištění věřitelé žádat jiný způsob prodeje. To ovlivňuje jistě i hranice 5 % výtěžku zpeněžení jako náhrady nákladů zpeněžení, kterou lze odečíst dle § 298 odst. 4; vyšší by musel schválit zajištěný věřitel, který k tomu však nemá příliš důvod¹¹⁶.

114 Viz § 2 písm. a) VeřDr

115 URL: <<http://www.komoradrazebniku.eu/?p=2695>> [cit. 2015-10-4]

116 URL: <<http://www.komoradrazebniku.eu/?p=2664>> [cit. 2015-10-4]

7.2. Prodej movitých a nemovitých věcí

Prodej movitých a nemovitých věcí se v tomto případě řídí ustanoveními občanského soudního řádu, konkrétně § 321 an. OSŘ. Tento způsob není v praxi moc často využíván zejména kvůli své těžkopádnosti a relativně pomalému postupu zpeněžování, který není v souladu se zásadou rychlosti řízení. Ze strany insolvenčního správce ani věřitelů tedy není velký zájem na tom zpeněžovat podstatu zrovna tímto způsobem.

Ke zpeněžování podstaty je příslušný okresní soud, tedy obecný soud dlužníka dle § 84 OSŘ. Jedinou osobou, která je aktivně legitimována k podání návrhu, je insolvenční správce, který je zároveň i jediným účastníkem řízení. Ten pak musí k návrhu přiložit dokumenty, podle kterých bude možno zpeněžení, které se provádí dražbou, zahájit. Výčet těchto dokumentů je uveden v § 288 odst. 2 InsZ. Jedním z nich je i soupis majetkové podstaty, u kterého by mělo být jistě uvedeno, které věci a jiné majetkové hodnoty navrhuje správce zpeněžit. V ostatních případech by nejspíše soud převzal a následně zpeněžil všechny položky uvedené v soupisu.

Lze si také povšimnout, že rozsah prodeje se od 1. 1. 2014 v souvislosti s novým vymezením definic některých pojmů v OZ rozšířil. Konkrétně se jedná o ust. § 498 OZ. Mezi věci movité již můžeme oproti předchozí úpravě zařadit i věci nehmotné, jako např. obchodní podíl či zaknihovaný cenný papír¹¹⁷.

7.3. Prodej mimo dražbu

Posledním způsobem zpeněžení je dle zákona prodej mimo dražbu, který má oproti předchozím dvěma jedno specifikum. A to takové, že aby ke zpeněžení mohlo dojít, musí udělit souhlas navíc ještě insolvenční soud, který může zároveň stanovit i podmínky prodeje, resp. smlouva o prodeji se stane účinnou až v okamžiku, kdy k ní dá souhlas insolvenční soud a výbor věřitelů¹¹⁸. Jak to tak většinou bývá i zde můžeme najít výjimku, která potvrzuje pravidlo. Souhlas věřitelského výboru a soudu se nevyžaduje v případě, že věci hrozí bezprostřední zkáza či znehodnocení. V takovém

117 Srov. Ševčík, D. – Šebesta, J. Majetková podstata a její zpeněžení. Bulletin advokacie č. 9/2012, s. 35

118 To platí i při prodeji věci sloužící jako zajištění zajištěnému věřiteli viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 3. 2012 sp. zn. 1 VSPH 199/2012

případě je logicky preferována rychlost před formálním postupem, aby nedošlo k ohrožení výtěžku ze zpeněžení majetkové podstaty. Je ovšem někdy těžké rozhodnout, co by mohlo podléhat bezprostřednímu znehodnocení, resp. v jaké přibližné výši ke znehodnocení musí nebo by mohlo dojít, aby se tato výjimka uplatnila. V této věci je na insolvenčním správci, jak rozhodne. Přezkoumání takového jednání pak svědčí insolvenčnímu soudu dle § 11 odst. 2 InsZ. Konkrétně se k tomuto problému zákon nevyjadřuje.

Obecně je prodej mimo dražbu relativně širokým pojmem a zákon insolvenčnímu správci neukládá, jakou formou má zpeněžení provést, a je tak čistě na něm¹¹⁹, který způsob si dle zákonných předpisů zvolí. V praxi dochází například k prodeji prostřednictvím realitní kanceláře (či nabídkou na webovém portálu Asociace insolvenčních správců), aukcí, výběrovým řízením či prodejem zakončeným licitací. Každá z těchto forem má určitá negativa, zejména co se týče transparentnosti celého zpeněžení, a je třeba rozhodnout vždy dle individuálních potřeb. Např. u zajištěného věřitele bude nejspíše nejvhodnější jít cestou nabídky prostřednictvím realitní kanceláře. Takovýto způsob zpeněžení bývá relativně rychlý a často i výnosný. Jak už bylo řečeno, záleží vždy na konkrétním případě a zejména na vlastnostech a stavu předmětu zpeněžení.

Revizní novela pak posílila bezpečnost prodeje mimo dražbu ust. § 289 odst. 3 InsZ, kdy se může osoba domáhat neplatnosti smlouvy, kterou došlo k prodeji mimo dražbu do 3 měsíců ode dne zveřejnění v insolvenčním rejstříku¹²⁰. Tato lhůta je prekluzivní.

Zvláštním případem zpeněžení je zpeněžení obchodního závodu, jakožto specifického předmětu. Jak bylo uvedeno výše, k běžnému provozu závodu a tedy i ke zpeněžení věcí, které do takové činnosti spadají, nepotřebuje insolvenční správce žádné povolení. To ovšem neplatí pro věci a jiné majetkové hodnoty, které by běžné zcizování překračovaly. K tomu už je třeba souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu, což vyplývá z ust. § 289 odst. 1 InsZ. Zpeněžit lze jak celý závod, tak i jeho

119 To ovšem neplatí v případě majetku, který slouží jako předmět zajištění. Zde je při zpeněžení vázán pokyny zajištěného věřitele.

120 Srov. § 24 odst. 3 VeřDr

jednotlivé části, ovšem s tím, že často bude mít větší cenu závod jako celek, jehož součástí jsou např. všechny výrobní linky, přístroje, nemovitě věci, ale třeba i pracovní postupy či good will.

Zpeněžení závodu není omezeno pouze prodejem mimo dražbu, ale je možné ho prodat i dle ustanovení zvláštního právního předpisu dle § 291 odst. 2 InsZ. Takovým předpisem může být zákon o veřejných dražbách, který uvádí výslovně závod (podnik) jako možný předmět dražby¹²¹. V tomto případě se však nebude jednat o převod práva, ale o přechod práva, který nabývá účinnosti příklepem licitátora¹²².

Důležitou skutečností, která je zároveň i motivační jak pro insolvenčního správce a věřitele, tak pro nového nabyvatele závodu, je, že pokud je podnik zpeněžen jednou smlouvou, nedochází k přechodu dluhů, které na závodu vážnou a které vznikly do účinnosti této smlouvy.

Dalším specifickým postupem je zpeněžování v případě prodeje majetku, který slouží jako zajištění některého zajištěného věřitele. Postup již byl popsán v podkapitole 6.5.

Jistou formou zpeněžování je i povinnost insolvenčního správce vymáhat pohledávky, které má dlužník za třetími osobami. Je to vlastně převedení pohledávek na peníze, abychom připomněli definici zpeněžení. Jedná se v určitých případech také o důležitou činnost, kterou správce vyvíjí. Jak bylo řečeno v úvodních kapitolách práce, může se dlužník dostat do úpadku ve formě platební neschopnosti. Tato platební neschopnost může vzniknout i z toho důvodu, že nejsou hrazeny dlužníkovy pohledávky za třetími osobami. Dostává se tak do tzv. druhotné platební neschopnosti, a nemusí se proto dostat do úpadku vlastní vinou, ale vinou neplnění jeho dlužníků. Takto může docházet i k řetězové reakci, která má na obchodní prostředí neblahý dopad. Vymáhané pohledávky mohou někdy tvořit i podstatnou část majetkové podstaty. Jejich vymáhání je však otázkou delšího časového období. Navíc k takovému vymáhání dochází mimo insolvenční řízení, a uplatní se tedy postup dle občanského soudního řádu. Insolvenční správce má při splnění podmínek v § 3 odst. 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. možnost započíst si částku 1.200,- Kč jako minimální náklady na uplatnění dané pohledávky.

121 Viz § 17 odst. 3 VeřDr

122 Viz definice dražby v § 2 písm. a) VeřDr

7.4. Omezený okruh osob při nabývání majetku a účinky zpeněžení

Okruh osob, které mohou majetek z majetkové podstaty zpeněžením nabýt, není neomezený. Zákon stanovuje v § 295 InsZ negativním výčtem, které osoby majetek nabýt nemohou, a to ani 3 roky po ukončení konkursu. Jedná se o osoby blízké¹²³ a osoby, které tvoří s dlužníkem koncern,¹²⁴ a osoby vyjmenované taxativním výčtem v odst. 2 zmíněného ustanovení. V tomto případě nebude moci osoba majetek nabýt ani za předpokladu, že jí svědčí zákonné předkupní právo ve smyslu § 284 InsZ. Právní jednání, kterým by takové osoby majetek nabyly, není pouze neúčinné, ale stává se neplatným. Jedná se však o neplatnost relativní, je proto třeba se takové neplatnosti dovolat. Toto ustanovení vylučuje z okruhu osob nabývajících majetek z majetkové podstaty osoby, které by teoreticky mohly mít podíl na samotném úpadku dlužníka a které jsou v tomto směru rizikové. Pro takové osoby však zákon dává možnost k udělení výjimky. Taková výjimka může být udělena např. v tom případě, že by se zpeněžením ve prospěch takových osob dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů¹²⁵.

Účinky, které s sebou zpeněžování nese, jsou od 1. 1. 2014 zpřesněny¹²⁶ a mají odlišný charakter oproti obecné úpravě převodu vlastnického práva dle § 1106 an. OZ. Zpeněžením majetkové podstaty totiž na nabyvatele nepřecházejí závady váznoucí na věci a to ani ty, které jsou zapsány ve veřejném seznamu¹²⁷. Takové závady váznoucí na zpeněžovaném majetku okamžikem zpeněžení zanikají¹²⁸. Výjimkou jsou reálná břemena a služebnosti. I když zákonodárce vyloučením zániku reálných břemen a služebností, jakožto věcných práv, chrání práva třetích osob, zdá se, že tak neučinil v dostatečném rozsahu. Domnívám se, že chybí úprava, která by zachovala právo stavby, které bychom v tomto kontextu mohli dle InsZ chápat jako závadu na majetku (konkrétně tedy na pozemku). Takové právo má jistě i značnou ekonomickou hodnotu a

123 Více viz § 22 OZ

124 Více viz § 79 ZOK

125 Viz rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 13. 10. 2010 sp. zn. KSBR 37 INS 1484/2010-B-23

126 Důvodová k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk č. 929/0 z roku 2013

127 Veřejným seznamem je souhrnné označení veřejných evidencí věcí, jde např. o katastr nemovitostí, patentový rejstřík, rejstřík průmyslových vzorů apod. Více viz Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. 1. vydání. Praha: Sagit, 2012. s. 428

128 Srov. § 285 odst. 1 písm. b) InsZ a § 1107 odst. 1 OZ

váže se vždy k nějakému pozemku. Ovšem znalost osob právního řádu není na takové úrovni, aby každý věděl, že zpeněžením věci nacházející se v majetkové podstatě dojde i k zániku závazků, které se k ní vážou. Není pravděpodobné, že by si vlastník práva stavby, které se váže k dlužníkovu pozemku, přihlásil takové penězi vyčíslené právo např. jako podmíněnou pohledávku. Z dikce zákonných ustanovení vyplývá, že právo stavby vázící se k pozemku v majetkové podstatě po jeho zpeněžení zanikne. Tím dochází ke značné právní nejistotě a zásahu do vlastnických práv třetích osob. Pokud dojde k zániku věcných práv zpeněžením majetku, vydává správce nabyvateli potvrzení o takovém zániku. Tuto povinnost má správce přímo ze zákona, a nevzniká mu tedy až na základě výzvy nabyvatele.

7.5. Nakládání s výtěžkem a konečná zpráva

V případě, že došlo k úspěšnému zpeněžení, přichází na řadu povinnost správce s výnosem zpeněžení řádně a dle zákonných podmínek naložit. Pro tuto potřebu je v této fázi třeba vnímat zejména konkrétní druhy pohledávek, které jsou v konkursu přihlášeny nebo o kterých byl insolvenční správce vyrozuměn. Jedná se o pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky postavené jim na roveň a pohledávky zajištěných věřitelů. Ostatní druhy pohledávek se uspokojují až v rámci rozvrhového usnesení.

Pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň se v zásadě uspokojují v plné výši kdykoliv po rozhodnutí o úpadku dle § 168 odst. 3 InsZ a § 169 odst. 2 InsZ. Takovéto typy pohledávek mají v podstatě (společně se zajištěnými) jakousi vyšší prioritu než ostatní pohledávky. Jedná se zejména o náklady spojené se samotným vedením insolvenčního řízení, náklady na správu podstaty, daně, poplatky, ale i pracovněprávní nároky zaměstnanců ve formě mezd apod. Z pozice správce je pak třeba zkoumat případy, zda existuje nějaká další možnost krytí takových pohledávek za předpokladu, že výnos zpeněžení není dostatečný. Ust. § 297 InsZ takové možnosti nabízí.

Prvním zdrojem, ze kterého lze pro uspokojení „zapodstatových“ pohledávek čerpat, je záloha na náklady insolvenčního řízení ve výši 50.000,- Kč. Tuto zálohu bude

ve většině případů skládat věřitel, který návrh podává¹²⁹. Často se také stává, že tato záloha se nakonec použije jako úhrada odměny správce za jeho činnost. V souvislosti s odměnou a náhradou hotových výdajů správce může tuto činnost v případě nedostatku peněžních prostředků a zálohy hradit stát. Třetím zdrojem by mohlo být pro „zapodstatové“ pohledávky plnění správce na základě odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu dle § 37 odst. 3 InsZ¹³⁰.

K uspokojování pohledávek zajištěných věřitelů dochází z předmětu zajištění. V případě, že by zajištěný věřitel nebyl v plné výši své pohledávky uspokojen, do této výše se na pohledávku hledí jako nezajištěnou, a bude tedy s ostatními věřiteli uspokojován v rámci rozvrhu. Zajištěnému věřiteli nenáleží plný výnos ze zpeněžení věci, neboť je třeba odečíst několik položek, kterých bylo potřeba k dosažení výnosu. Jsou to náklady spojené se správou, náklady spojené se zpeněžením a odměna insolvenčního správce. Zákon pak upravuje jakýsi korektiv nákladů na zpeněžení a je možné takové náklady odečíst pouze do výše 5 %¹³¹. Vyšší odečtení je možné pouze se souhlasem věřitele. Zabraňuje se tak tomu, aby insolvenční správce nevykládal zbytečné náklady na zpeněžení na úkor uspokojení zajištěného věřitele. Vydání výnosu zpeněžení zajištěnému věřiteli podléhá souhlasu insolvenčního soudu.

Další činností správce je v souvislosti se zpeněžováním také informovat příslušné orgány, u kterých probíhá řízení se vztahem k majetkové podstatě o tom, že byl majetek zpeněžen.

Konečnou zprávou je zpráva, kterou vypracovává insolvenční správce a která podává informace o výsledcích zpeněžení a dalších činnostech, které byly v rámci insolvenčního řízení provedeny. Jedná se v podstatě o souhrnnou zprávu činnosti insolvenčního správce. V ní tedy musí insolvenční správce uvést údaje, které stanovuje demonstrativním výčtem § 302 odst. 2 InsZ. Obsah konečné zprávy by nám měl sdělovat, jak byla zpeněžena majetková podstata, jaké byly náklady na řízení, v jaké výši byly uspokojeny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené

129 Zákon uvádí i možnost složení zálohy věřitelským výborem, k tomu však bude docházet pouze v ojedinělých případech. Více viz URL: <<http://www.kn.cz/clanek/insolvencni-poradna-42>> [cit. 2015-10-4]

130 URL: <<http://www.kn.cz/clanek/insolvencni-poradna-42>> [cit. 2015-10-4]

131 Viz § 298 odst. 4 InsZ

na roveň apod. Zpráva je i podmínkou pro sepsání rozvrhu a následného vydání rozvrhového usnesení, neboť její důležitou částí je i vyčíslená částka po zpeněžení, která zbyla pro uspokojení věřitelů, a dále pak i údaj o výši podílu věřitelů na této částce.

Zprávu má správce povinnost podat insolvenčnímu soudu, který ji přezkoumá a ve spolupráci se správcem odstraní chyby a nejasnosti. Ve lhůtě 15 dnů od zveřejnění zprávy v insolvenčním rejstříku proti ní mohou účastníci řízení¹³² podávat námitky, ke kterým se vyjadřuje insolvenční správce. Poté je třeba nařídít jednání, na kterém se konečná zpráva projednává a na kterém se vypořádávají námitky. Zpráva může být schválena, odmítnuta či může být insolvenční správce vyzván k jejímu doplnění nebo změně. Soud pak potvrzuje konečnou zprávu usnesením.

Insolvenční správce dále vypracuje návrh rozvrhového usnesení, ve kterém sepíše všechny věřitele, jejich pohledávky a poměr pohledávek jednotlivých věřitelů vůči celkové částce přihlášených pohledávek a dále vyčíslí, kolik připadá na každou pohledávku ze zpeněžené majetkové podstaty. Zde insolvenční soud taktéž přezkoumává návrh a schvaluje formou usnesení. Usnesení je třeba doručit správci, dlužníkovi a věřitelům. Ti proti takovému usnesení mohou podat odvolání. Výjimečně je přípustný před podáním konečné zprávy částečný rozvrh, který vypracovává insolvenční správce a schvaluje soud a který slouží k uspokojení některých pohledávek¹³³. Takový návrh však musí navíc schválit věřitelský výbor. Insolvenční soud uloží správci povinnost splnit rozvrhové usnesení, a to nejpozději do 2 měsíců od právní moci rozhodnutí.

Vyplácení příslušných částek věřitelům dle rozvrhového usnesení je jednou z posledních aktivit insolvenční správce v rámci konkursu. Děje se tak až na dvě výjimky¹³⁴ v sídle správce. Následně pak insolvenční správce podává zprávu o splnění rozvrhového usnesení, které slouží jako podklad pro zrušení konkursu dle § 308 odst. 1 písm. c) InsZ.

132 Tedy dlužník a věřitelé dle § 14 odst. 1 InsZ

133 Viz § 301 InsZ

134 Částku, která nepřesahuje 500 Kč, je možné složit do úschovy u soudu, stejně tak je možné uložit částku v případě, že si ji věřitel nevyzvedne v sídle správce do 30 dnů od právní moci rozvrhového usnesení z důvodu překážky na jeho straně, a to vše dle § 307 odst. 3 InsZ.

7.6. Odměna insolvenčního správce

Insolvenční správce má na bedrech v rámci konkursu mnoho povinností, která svou povahou bývají často zásadní, a je tedy potřeba, aby jim správce věnoval dostatečnou pozornost. Aby mohl zároveň správce vykonávat svoji činnost svědomitě a řádně, je zapotřebí zajistit dostatečné zázemí. K tomu slouží odměna správce, která by měla být ekvivalentní k vykonané práci. Bohužel ne vždy tomu tak je a motivace řádně spravovat záležitosti dlužníka a věřitelů někdy ze strany správců absentuje.

Dle § 38 odst. 1 InsZ má správce nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů. Samotný výpočet odměny a náhrady nákladů však musíme hledat ve vyhlášce č. 313/2007 Sb. Výše odměny se v konkursu odvíjí od výše výnosu zpeněžení majetku zajištěných věřitelů a výnosu zpeněžení určené nezajištěným věřitelům. Revizní novela přinesla pro správce vítanou změnu v tom, že jim náleží navíc odměna 1.000,- Kč za každou přezkoumanou přihlášku. Ust. § 7 vyhlášky č. 313/2007 Sb., uvádí, co je možné považovat za hotové výdaje a do jaké výše správci náleží jejich náhrada. Odměna a náhrada hotových výdajů jsou pak pohledávkami za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 1 písm. a) InsZ.

Občas se stává, že dlužník nemá žádnou majetkovou podstatu a není ani složená záloha na náhradu nákladů řízení. V takovém případě zákon zaručuje insolvenčnímu správci odměnu a náhradu hotových výdajů v souhrnné výši max. 100.000,- Kč, aby došel kompenzace za činnost, kterou vynaložil. Pokud při své činnosti však správce využíval odborníků na danou oblast (bude se jednat zejména o odhadce, advokáty apod.) a nebylo jejich využití účelné a ani takové výdaje neschválil věřitelský výbor, takové náklady nebudou z majetkové podstaty hrazeny.

Jistě by stálo za uvážení upravit oblast odměny správce v tom směru, aby byla více reflektována složitost konkrétních případů. Mohla by tak v některých okamžicích vzniknout větší motivace správců k řádné správě a plné soustředěnosti na daný případ. Jsem toho názoru, že jde u některých insolvenčních spisů spíše o administrativní záležitost než o záležitost právní a ekonomickou a někdy velkému množství případů, které insolvenční správci spravují, nemůže být z povahy věci věnována dostatečná pozornost.

8. ZRUŠENÍ KONKURSU

Usnesení o zrušení konkursu, které je možné vydat pouze na základě zákonných důvodů uvedených v § 308 odst. 1 InsZ, má jednu zvláštnost oproti ostatním usnesením. Končí se jím konkurs, ale až v okamžiku nabytí právní moci, kdy se stane usnesení vykonatelným a nastanou jeho účinky¹³⁵. Usnesení vydává insolvenční soud a to i bez návrhu. Takové usnesení je pak třeba doručit. Dlužníku a insolvenčnímu správci se doručuje do vlastních rukou, jinak se zveřejní v insolvenčním rejstříku. Okamžikem, kdy nabyde usnesení o zrušení konkursu právní moci, končí insolvenční řízení.

Účinky, které jsou s konkursem spjaty, nám stanovuje § 312 InsZ. V takovém případě tedy zanikají účinky prohlášení konkursu¹³⁶ a dlužník může opět nakládat se svým majetkem, pokud po řízení nějaký zbyl, a dlužníka-právníckou osobu již mohou opět zastupovat jeho statutární orgány, popř. likvidátor.

Důležitým účinkem, který je třeba si uvědomit, je, že *na základě upraveného seznamu pohledávek lze po zrušení konkursu podat návrh na výkon rozhodnutí nebo exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel*¹³⁷... Toto ustanovení dává do rukou věřitelů exekuční titul ve formě seznamu pohledávek do výše jejich neuspokojené pohledávky. Účinkem zrušení konkursu není zánik všech přihlášených pohledávek, a tedy dluhů dlužníka. Je třeba však předmětné ustanovení interpretovat ve spojení s dalšími, neboť okruh případů, na které se bude předmětné ustanovení vztahovat, bude omezený. Samotné ustanovení již vylučuje jako exekuční titul pohledávky zaniklé dle § 311 InsZ. Pohledávky zanikají v případě, že konkurs byl zrušen z důvodů v § 308 odst. 1 písm. c), d) InsZ a způsobil zánik či zrušení dlužníka-právnícké osoby bez právního nástupce¹³⁸.

Dalším důvodem zrušení konkursu je případ, kdy nebyl dodatečně zjištěn úpadek dlužníka, tedy takovýto důvod nemůže z logiky věci vyvolat zmíněný účinek, když ani nebyl dlužník v úpadku. Posledním důvodem je pak, zjistí-li se, že není žádný přihlášený věřitel a pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené

135 Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011. s. 618

136 Zejména přechod práv dle § 246 InsZ

137 Viz § 312 odst. 4 InsZ

138 K takovému zrušení dojde z vypsáných důvodů vždy a to bez likvidace, dle § 173 odst. 2 OZ.

na roveň byly uspokojeny¹³⁹. Žádný seznam neuspokojených pohledávek proto ani nemůže být.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ust. § 312 odst. 4 InsZ lze použít v případě zrušení konkursu z důvodu obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení nebo pokud je majetek dlužníka zcela nepostačující (v tomto směru se z důvodu nedostatku majetku jistě nedosáhne případného uspokojení z exekučního titulu v brzké době po zrušení konkursu), a to současně s tím, že dlužník-právnícká osoba má právního nástupce nebo je dlužník osobou fyzickou, u které nemůže dojít ke zrušení. Takový exekuční titul se pak promlčuje v prekluzivní lhůtě 10 let od zrušení konkursu.

Na první pohled by se mohlo zdát, že činnost insolvenčního správce zrušením konkursu končí, není tomu ovšem tak. Tyto povinnosti jsou však spíše administrativního charakteru a přímou souvislost s majetkovou podstatou již postrádá. Málokdy dojde k tomu, že nějaký majetek po konkursu zbyde¹⁴⁰. Oprávnění nakládat s případným majetkem již přechází zpět na dlužníka. Správce má na starosti účetní závěrku, uzavření účetních knih, splnění daňové povinnosti a předání účetních záznamů zpět dlužníkovi. Po těchto činnostech soud zproští insolvenčního správce jeho funkce a tím končí i jeho výkon správy podstaty v konkursu.

139 Viz § 308 odst. 1 písm. b) InsZ

140 URL: <<http://www.vyzkuminsolvence.cz/grafy-a-fotodokumentace/nezajisteni-veritele-maji-mizive-sance-na-penize-dalsi-zavery-ze-statistickych-setreni.html>> [cit. 2015-10-3]

9. ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažil popsat proces správy majetkové podstaty při řešení úpadku konkursem, který vzniká už samotným určením insolvenčního správce, jakožto hlavního subjektu správy podstaty. Způsob určení správce doznal revizní novelou jistého zlepšení, které s sebou však přineslo i některé neduhy. Jde tedy zejména o počet provozoven a podmínky jejich řádného fungování. Tato oblast by měla být určitě regulována zavedením přísnějších požadavků na reálné fungování provozoven a stanovení nižších stropů pro jejich celkový počet v rámci jednoho insolvenčního správce. Problém se jmenováním insolvenčních správců mimo pořadí insolvenčním soudcem naštěstí není tak rozšířeným jevem co do počtu soudů, které takto jednají. Právní úprava této oblasti není špatně pojata a považuji ji za vhodnou. Zbývá spíše doufat, že soudy nadměrně využívající výjimečného zásahu, které jim insolvenční zákon poskytuje, pod tlakem judikatury vyšších soudů od takového zneužívajícího jednání upustí.

Určitou pozornost by bylo dobré věnovat i zákazu prominutí zmeškání lhůt. Je samozřejmé, že se tímto pravidlem snažil zákonodárce naplnit zásadu rychlosti řízení, ovšem v některých případech se může zdát, že ve výsledku dochází k zachování rychlosti řízení v této oblasti na úkor jiných práv, která by si zasloužila ochranu. To platí zejména v oblasti majetkové podstaty a jejího obsahu.

Revizní novela měla snahu odstranit problematické úseky insolvenčního zákona a vyplnit v něm mezery, které se negativně projevovaly v praxi. Takový krok byl jistě krokem správným směrem, ovšem, dle mého názoru, krokem neúplným. Pozitivně hodnotím zpřesnění právní úpravy synallagmatických smluv, zavedení systému „koleček“ při výběru insolvenčního správce či úpravu „vzniku“ majetkové podstaty při podání insolvenčního návrhu věřitelem. Jsou zde ovšem i okruhy, které revizní novela buď opomněla, nebo nedostatečně upravila. Jedná se především o implementaci nových soukromoprávních institutů a terminologie. Nelogický je i odraz této „nové“ soukromoprávní úpravy v oblasti zániku práv váznoucích na věci při jejím zpeněžování. Jedná se konkrétně o zachování reálných břemen a služebností váznoucích na věci, a opomenutí takového důležitého věcného práva jakým je právo stavby. Podobně se může

jevit i chybějící zvláštní úprava skončení zemědělského pachtu, jemuž by měla být poskytnuta větší ochrana vzhledem ke své povaze a specifické výpovědní době. Nevhodně byla možná změněna úprava postavení většího počtu zajištěných věřitelů. Tato právní úprava může přinášet nesnáze a zdržení celého procesu uspokojení majoritním věřitelům, jejichž zajištění vzniklo jako první v pořadí, neboť jsou odkázáni při udělování pokynů (zejména pak v rámci zpeněžování) na schvalování pokynů věřiteli minoritními. V tomto případě by zde měl mít rozhodující slovo majoritní věřitel, jehož pokyn by mohl podléhat např. určité moderační pravomoci insolvenčního správce či soudu. Povinnost soudního řízení v případě nesouhlasu některého minoritního zajištěného věřitele se zdá být naprostým opakem zásady rychlosti řízení.

V souvislosti se správou podstaty by si jistě zasloužila větší pozornost i úprava odměny insolvenčního správce, u které by mělo dojít k větší diferenciaci v závislosti na složitosti insolvenčního řízení, zpeněžování majetkové podstaty a dalších faktorech. Taková právní úprava by mohla mít i za následek větší soustředěnost insolvenčních správců na přidělené věci.

Obecně jsem toho názoru, že správa podstaty je právně upravena vcelku rozumně. Určitá část celého procesu stojí a padá s osobou insolvenčního správce a je někdy obtížné právní úpravu hodnotit, neboť je to zejména subjektivní chování insolvenčního správce, které ji uvádí v život. Záleží tedy na něm, zda bude správu podstaty vykonávat řádně ku prospěchu věřitelů s ohledem na práva dlužníka. Je to však proces velmi důležitý a pro konkurs naprosto zásadní a zaslouhuje si dostatečnou pozornost ze strany insolvenčních správců, věřitelů, soudů i zákonodárce.

Přehled použitých zkratek:

OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
VeřDr	zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
InsSprZ	zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
revizní novela	zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury:

Monografie:

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání, Praha: Sagit, 2012. s. 1119

HÁSOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1504

HÁSOVÁ, J. a kolektiv. *Právní otázky podnikání v SRN*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 301

KINCL, J. - URFUS, V. - SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. s. 408

KISLINGEROVÁ, E. - RICHTER, T. - SMRČKA, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2004-2008*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 143

MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele*. 2. vydání. Praha: Linde, 2011. s. 440

RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vydání, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 472

SCHELLE, K – FRÝDEK, M. *Vývoj konkursního práva*. 1. vydání, Praha: KEY Publishing, 2010. s. 90

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až § 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3632

WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání, Praha: Linde, 2011. s. 712

Odborné články:

ELIÁŠ, K. – ZUKLÍNOVÁ-HENDRYCHOVÁ, M. – DOLEŽAL, T. – KORBEL, F. – PIHERA, V. – TELEC, I. *První novela NOZ očima Karla Eliáše a dalších civilistů*. Právní rádce. 2015, č. 3, s. 21

HAVEL, B. *Smlouvy o vzájemném plnění podle insolvenčního zákona*. Obchodně-právní revue, 2009. č. 6, s. 155

POHL, T. *Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona*. Bulletin advokacie. 2010, č. 7-8, s. 33-42.

ŘEHÁČEK, O. – VRBA, M. *Máme ještě v Ostravě krajský soud?* Konkursní noviny, 2015, č. 1, s. 20

ŘEHÁČEK, O. *Několik poznámek k § 225 trestního zákoníku.* Konkursní noviny, 2013, č. 6, s. 5

ŠEVČÍK, D. – ŠEBESTA, J. *Majetková podstata a její zpeněžení.* Bulletin advokacie, 2012, č. 9, s. 33

ŠEVČÍK, D. *Jaké náklady je přípustné hradit a za jakých podmínek lze zpeněžovat majetek náležející k podniku, provozovaného v konkursu insolvenčním správcem?* Konkursní noviny. 2013, č. 3, s. 5

Elektronické zdroje:

Výkladové stanovisko č. 22 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 9. 4. 2014:

URL: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/vykladova- stanoviska/>> [cit. 2015-16-3]

Zpráva Ministerstva spravedlnosti ohledně dohledu v oblasti insolvenční:

URL:<<http://www.ospzv-aso.cz/addons/116%20RHSD/Cinnost-Ministerstva-spravedlnosti-v-oblasti-insolvenci.pdf>> [cit. 2015-16-3]

Článek k přezkumu vykonatelných pohledávek.

URL:<<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/prezkoumani-pohledavky-jez-byla-veritelem-uplatnena-jako-vykonatelna>> [cit. 2015-20-3]

Článek k odpůří žalobě:

URL:<<http://www.epravo.cz/top/clanky/odporovatelne-pravni-jednani-v-novelizovanem-insolvencnim-zakone-97074.html>> [cit. 2015-10-3]

Návrh novely občanského zákoníku:

URL:<<https://obczan.cz/zakon/noz/cast-treti/hlava-ii/dil-4/oddil-2?do=detail-item-3216-comments-item-3603-switchExpanded>> [cit. 2015-20-3]

Statistika v oblasti insolvence:

URL: <<http://www.vyzkuminsolvence.cz/grafy-a-fotodokumentace/nezajisteni-veritele-maji-mizive-sance-na-penize-dalsi-zavery-ze-statistickyh-setreni.html>> [cit. 2015-10-3]

Článek o smlouvách o vzájemném plnění:

URL: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/insolvencni-poradna-26>> [cit. 2015-1-4]

Zpráva komory dražebníků o roce 2014:

URL: <<http://www.komoradrazebniku.eu/?p=2695>> [cit. 2015-10-4]

Článek o zpeněžování majetku:

URL: <<http://www.komoradrazebniku.eu/?p=2664>> [cit. 2015-10-4]

Článek o uspokojování pohledávek:

URL: <<http://www.kn.cz/clanek/insolvencni-poradna-42>> [cit. 2015-10-4]

Ostatní:

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk č. 1120/0 z roku 2005

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona sněmovní tisk č. 929/0 z roku 2013

Související právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Narizení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodní věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob

Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

Vyhláška č. 355/2013 Sb., o úředních hodinách provozovny, o označování sídla a provozovny a o činnostech, které je insolvenční správce povinen zajišťovat v provozovně

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. 20 Cdo 180/2003

Rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014 sp. zn. 29 Cdo 3919/2014

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 4. 2009 sp. zn. 2 VSOL 107/2009-B-14

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 9. 2010 sp. zn. 1 VSPH 723/2010-A-12

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 6. 2011 sp. zn. 3 VSPH 237/2011

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 2012 sp. zn. 1 VSPH 191/2011-65

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 3. 2012 sp. zn. 1 VSPH 199/2012

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 8. 2012 sp. zn. 3 VSPH 198/2012-B-37

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 3. ledna 2013 sp. zn. 3 VSPH 729/2012-B-49

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 13. 10. 2010 sp. zn. KSBR 37 INS 1484/2010-B-23

Resumé

Správa majetkové podstaty je jednou ze stěžejních činností v insolvenčním řízení, kdy je úpadek řešen konkursem. Prostřednictvím insolvenčního rejstříku se může každý seznámit s výsledky takové činnosti. Její samotný průběh již však není tolik znám. Cílem práce je proto osvětlit postup při správě majetkové podstaty (včetně definice jejího obsahu) od prohlášení konkursu, kdy je držitelem dispozičního oprávnění insolvenční správce, a poukázat na některé relativně nedávné legislativní změny a jejich problémy. Diplomová práce je rozdělena do osmi kapitol, v nichž se postupně rozebírá správa podstaty a to od počátku insolvenčního řízení a prohlášení konkursu až po zpeněžení majetkové podstaty a zrušení konkursu.

První kapitola přináší krátký vhled do historické úpravy a snaží se poukázat na určité podobnosti římského práva v oblasti konkursu se současným právním stavem. Druhá kapitola popisuje zahájení insolvenčního řízení, prohlášení úpadku a dále definuje osobu insolvenčního správce a způsob jeho volby insolvenčním soudem.

Další kapitoly jsou jádrem práce. Třetí kapitola se věnuje již prohlášení samotného konkursu a zejména jeho účinkům, které mají značný dopad na správu podstaty. Ve čtvrté kapitole se dostáváme k definici majetkové podstaty, k jejímu vzniku, obsahu a rozsahu a možným sporům, které ve vztahu k ní mohou vzniknout. Kapitola pátá popisuje výkon dispozičního oprávnění insolvenčního správce, a tedy činnosti, které v rámci správy vykonává. V této kapitole klade práce důraz více na právní stránku věci než na stránku ekonomickou, která je ovšem také důležitá z hlediska řádné správy. Šestá kapitola rozebírá pro věřitele esenciální složku konkursu, kterou je zpeněžení majetkové podstaty. Konkrétně se zabývá způsoby zpeněžení, možnostmi omezení při takové činnosti, rozdělením výtěžku zpeněžení a v neposlední řadě také odměnou insolvenčního správce.

Sedmá kapitola se věnuje posledním etapám konkursu a jeho zrušení. Shrnutí celé práce a poznatky z ní podává pak závěrečná osmá kapitola.

Resumé

Administration of the estate is one of the most important activities in insolvency proceedings, when debtor's insolvency is resolved by bankruptcy. Everyone can see information about the administration's results in Insolvency Register. The procedure of it is not well known nonetheless. The goal of the thesis is to enlighten the procedure of administration of the estate (including defining its content) since declaration of debtor's insolvency, when the authorization to dispose of the estate is held by insolvency administrator and to point out some relatively new legislative changes and its problems. Diploma thesis is divided into eight chapters, where there is gradual analysis of administration of the estate from the beginnings of insolvency proceedings and declaration of bankruptcy to realization of the estate and canceling the bankruptcy.

The first chapter brings short review of historic legislation and tries to point out some similarities of roman bankruptcy law and present legislation. The second chapter describes initiation of insolvency proceedings, declaration of debtor's insolvency and it defines insolvency administrator and the way of his election by insolvency court.

Following chapters are the core of the thesis. The third chapter pursues the declaration of bankruptcy itself and especially its effects, which they have significant impact on administration of the estate. In the fourth chapter we are getting to analysis of the estate, to its creation, content, extent and to possible disputes, which can be formed in relation to it. The fifth chapter describes execution of authorization to dispose of the estate of the insolvency administrator, so the activities, which he exercises during the administration of the estate. In this chapter the thesis is trying to point out especially the legal part of it, not the economic, which is also an important part of the proper administration of the estate nonetheless. The sixth chapter analysis essential part of the bankruptcy for the creditors, which is realization of the estate. In particular the thesis is dealing with the ways of realization, possibilities of restriction during the realization, distribution of the realized yield and finally also remuneration of the insolvency administrator.

The seventh chapter presents last phases of bankruptcy and its canceling. Final summary of the thesis and its findings can be found in the last eighth chapter.

Anglický název práce: Administration of the estate in case of resolution of the debtor's insolvency by bankruptcy

Klíčová slova: insolvency, konkurs, majetková podstata

Keywords: insolvency, bankruptcy, estate